INDEX LOCORUM JURIS.

L.1. C. de sponsalibus, l.1. d.27. n.2
L.2. C. de sponsalibus, l.1. tota d.54
L. finalis, C. de sponsalibus, l.1. d.21. n.3. & tota d.35. & seq.
L.2. C. de repudiis, l.1. tota d.54
L. Licet, C. de repudiis, l.3. d.36. n.10
L. Reprehendenda, C. de instit. & substitut. l.1. d 34. n.17
L. Non dubium, C. de legibus, l.3. d 5
L.2. de sent. & interlocut. l.3. d. 22. per totam.
L.1. C. de rescind. vend. l.4. d. 8. n.10
L. finalis, §. finali, C. de bonis, quæ liberis, l.6. d.4. n.17
L. finalis, C. de dote caut. l.6. d 9. n.11
L.1. C. de dotis promiss. l.6. d 12. n.3
L. Si voluntarie, C. de dotis promiss. l.6. d 9. n.11.
L. Si a sponso, C. de donat. ante nuptias, l.6. d.18. & sequentibus usque ad 26
L.2. C. si quis alteri, l.6. d.25. n.26
L. finalis, in fine C. de usu & usufruct. l.6. d.26. n.20
L. Res uxoris, C. de don. inter vir, & uxor l.6. d.27. n.6
L. finalis, C. quæ res pignori, l.6. d.29. n.7.
L.1. C. de inutil. l.6. d.38. n.36
L. Si curatorem, C. de in integrum restit. l.6. d.38. n.6
L. finalis, C. de sacros. Eccles. l.1. d.46. n 1
Auth. Hodie, C. de sacros. l.2. d.26. n.2
Auth. Sacramenta puberum, C. Si adversus venditionem, l.4. d. 20. num 5
Auth. Sed si post, C. de inoffic. testam. l.4 d.24. n.13
L. finalis, C. ad Senatus consult. Vellejan. l.9. d.5 n.18
L. Transigere, C. de transact. l.10. d.7. n.10. & d.8. n.22
L. unica, C. quando civilis actio criminali præjudicat, l.10. d.8. num.19
L.1. C. Plures una sententia, l.10. d.10. n.5
Auth. Sed hodie, C. ad l. Juliam, de adult. l.10. d.10. n.8
L. finalis, C. quorum bonorum, l.10. d.12. n.24
L. unica, & auth. Si pater, C. divortio facto, lib. 10. d.20. per totam.
L. unica, C. de raptu virgin. l.7. d. 12. 2 n. 1. usque ad 23. Auth. Ad hoc C. de libertate latina, l.7. tota d.20
L. fin. C. de servis fugit, l.7. d.24. n.12
L.2. C. de libertis, l.7. d.24. n.13
L.2. C. de patribus qui filios distraxerunt, l.7. d.24. n.36
L. C. de communi servo manumisso, l.7. d.24. n.17
L. Interpositas, C. de transact. l.7. d.24. n.22
L.1. C. de secundis nupt. l.7. tota d.78
Auth. cui relictum, C. de indicta viduit. l.7. d 87. n.29
L. finalis, C. quando mulier tutelæ officio, l.7. d.88. 2 n.4. usque ad 12
L.1. C. ubi pupilli educari debeant, l.7. d.88. 2 n.16. usque ad 20
L. Feminæ C. de secundis nuptiis, l.7. tota d.89

Ex Authenticis, in Codice non insertis.

AUth. de santissim. Episcopis, sed & hoc præsenti, collat.9. l.1. d.43. n.31
Auth. de tabellionibus, immediate ante §. ultimum, l.3. d.22. n.54
Auth. ut cum de appellatione cognoscitur, §. aliud quoque, l.4. tota d.24
Auth. de restit. & ea, quæ parit, §. finali, explicatur l. 7. tota disp.90

Ex institutis.

§. Conditiones, institut. de verb. oblig. l.5. d.2. n.4

Ex jure Regni Castellæ. Ex septem partitis.

LEx 11. tit.23. p.1. l.3. d.18. n.16
L.4. fine, tit.4. p.3. l.3. tota d.22
L.25. tit.4. p.3. l.6. d.38. n.36
L.26. tit.11. p.3 l.6. d.11. n.10
L.84. tit. 18. p.3. l.1. d.15. per totam, & tota d.36
L.115. tit.18. p.3. l.5. 21. n.54
L.7. tit.1. p.4. l.1. d.29. n.9
L.8. tit.1. p.4. l.1. tota d.54
L.10. & 11. tit.1. p.4. l.4. d.24. n.15
L.8. tit.9. p.4. l.2. d.46. n.9
L.8. tit.11. p.4. l.1. tota d.35. & 36
L.3. tit.11. p.4. l.6. d.18. usque ad 26
L.3. tit 5. p.5. l.4. d.8. n.10
L.11. tit.11. p.5. l.2. d.15. n.8
L.39. tit.11. tota d.30. & duplici sequenti.
L.5. tit.13. p.5. l.6. d.29 n.7
L. ultima, fine tit.14. p.5. l.4. d.9. n.9
L.5. tit.7. p.6. l.4. tota d.24
L.17. tit.16 p.6. l.6. d.38. n.36
L.3. tit.17. p.7 l.1. d.2. n.3
L.27. tit.2. p.3. explicatur l.10. d.12. n.24
L.1. tit.5. p.4. l.7. tota d.20
L.6. tit.9. p.4 l.10. d.8. n.47
L.3. tit.12. p.4. l.7. tota d.90
L.1. fin. tit.13. p.4. l.7. d.20. n.12
L.3. tit.19 p.4. l.10. tota d.20
L.4. tit.22. p.4. l.7. d.24. n.17
L.5. tit.21. p.4. l.7. d 20. n.3
L.6. tit.11. p.5. l.7. d.24. n.22
L.26. tit.13. p.5. tota d.89.
L.19. tit.16. p.4. l.7. d 88. 2 n.16. usque ad 20
L.22. tit.1. p.7. l.10. d.6. n.10. & d.8. n.22
L.7. tit.17. p.7. l.10. d.6. n.12
L.9 tit.17. p.7. l.10. d.8. n.47
L.3. tit.30. p.7. l.7. d.12. 2 n.2. usque ad 29
L.10. tit.33. p.7. l.10. d.18. n.34

Ex legibus Tauri, & nova recopilationis Castellæ.

LEx 6. Tauri, hodie, l.5. recop. tit. 8. l.1. explicatur l.6. d. 10. n.3. & d.36. per totam, d.39. n.9
L.18. Tauri, hodie, l.9. tit.8. l.5. recop. explicatur l.1. d.2. n.8
L.26. Tauri, hodie, l.10. tit.6. l.5. recop. explicatur l.6. d.4. n.8. & d.36. n.5
L.30. Tauri, hodie, l.14. tit 6. l.5. recop. explicatur l.6. tota d.36
L.39. Tauri, hodie, l.13. tit.4. l.5. recop. explicatur l. 2. d. 1. n 25
L.49. Tauri, hodie, l.1. tit.1. l.5. recop. explicatur l.3. d. 47. per totam.
L.51. Tauri, hodie, l.3. tit.2. l.5. recop. explicatur l.6. d.40. nu.7
L.52. Tauri, hodie, l.4. tit.2. l.5. recop. explicatur l.6. tota d.18. & sequentibus usque ad 26
L.8. tit.9. l.3. recop. explicatur l.3. tota d.22
L.12. tit.1. l.4. recop. explicatur l.6. d.34. n.4
L.1. fine tit.2. l.5. recop. explicatur l.6. tota d.24
L.3. tit.9. l.5. recop. explicatur l.6. d.26. n.4
L.22. tit.11. l.5. recop. explicatur, l.6. d.38. n.29
L.2. tit.16. l.5. recop. explicatur l.1. d.6. 2 n.18. usque ad 21. & d.7. n.24. & d.24. n.10
L.8. & 9. tit.7. l.8. recop. explicatur 1. d.31. n.2. & 2
L.8. tit.1. l.5. recop. quæ est l.47. Tauri explicatur l.7. d.82. nu.7
L.1. tit.8. l.5. recop. quæ est l.6. Tauri, l.7. d.89. n.39
L.5. tit.9. l.5. recop. l.7. d.4. n.8
L.1. tit.20. l.8. recop. l.10. d.8. n.12
L.4. tit.20. l.8. recop. quæ est l.81. Tauri l.10. d.8. n.7

FINIS.

DIS-

DISPUTATIONES DE S. MATRIMONII SACRAMENTO,

AUCTORE

THOMA SANCHEZ

E Societate JESU.

PROOEMIUM.

SUMMARIUM.

Utilitas operis. num. 1.
Doctores de hoc disputantes. 2.
Divisio totius operis. 3.
Matrimonii varia nomina. 4.

2 CUM typis mandare decrevissem nonnullas materias de officiis ad mores pertinentibus, operæ pretium duxi, initium a sancto matrimonii Sacramento sumere; quod maximam hominibus utilitatem præferat, non Theologis solum sed utriusque juris professoribus: dehinc quod omne personarum genus in nodos hujus materiæ non facile solvendos frequenter incurrat; ad extremum quod variæ, multiplicesque utilitates ex hujus tractatus cognitione promanent. Cum enim matrimonium, tum Sacramenti, tum etiam contractus rationem induat, qua parte Sacramentum est, multa ad Sacramenta pertinentia disputantur: & cum hodie coram parocho, & testibus celebrandum sit, quam plurima scitu dignissima explicantur ad jurisdictionem utriusque fori, & maxime ad pœnitentiæ Sacramentum conducentia (utrumque enim Sacramentum jurisdictionem parochi ordinariam, aut delegatam desiderat.) Qua autem parte contractus est, enodantur multa mirum in modum ad veram contractuum cognitionem necessaria: obiterque multa inferuntur ad varias materias morales, quæ omnia ut facile inveniantur, Indicem solito copiosiorem, tum disputationum ac dubiorum, tum etiam rerum notabilium adjiciemus. Quamobrem vitio tribuendum mihi non est, si in longum sermo protractus alicui visus fuerit: tum quod materia difficilis est, tum etiam & præcipue, quod si brevitati consulerem, obscurior forte quam par est, noster tractatus evaderet. Nec jure aliquis mihi succenseat, quod tot auctores, & inter illos juniores referam (quod munus grave aliquibus videbitur,) id enim consulto facio, primo, quia non tanti meam facio doctrinam, ac rerum cognitionem, ut non possim minimi auctoris testimonio eamdem illustrare: deinde, quod Doctores illustriores, & minime spernendos imitor, qui referre auctores Neotericos non dedignantur: denique quod ad multorum utilitatem hic noster Tractatus dirigitur, inter quos nonnulli Doctores antiquiores, graviorescque ad manus minime habebunt: alii fortasse non percipient: multi vero brevitati consulentes Neotericum aliquem, qui brevi in summa multa redegerit, consulent. Quare ut omnium votis respondeam, *omnibus omnia factus*, more beati Pauli, antiquiores, juniores Theologos, ac juris utriusque peritos refero. Quod si inter auctores referendos mendosum aliquid fuerit inventum; vel editionibus variis, ipsarumve editionum mendis, vel typographiæ, vel calami lapsui tribuendum est; vel (quod humanum est) in Doctoribus ipsis percipiendis me facile errare posse non diffiteor, lectionis vero defectui nollem adscriberetur: nihil enim non fere nihil refero, quod ipse oculis non viderim, & si præ manibus librum aliquem non habui, illum refero, qui eumdem alleget.

De hoc disputat *Magister*, cum ceteris Theologis, 4. *d. 26. usque ad 42.* Doctores juris Pontif. 4. *decret. & in 6. tit. de sponsal. & in decret. causa 23. & sequent.* Doctores juris Cæsarei, *c. de spons. & 4. partit. per totam* Summarum auctores verb. Sponsalia, & Matrimonium. *Navar. suum. c.22. a num. 19. Ant. Cucus lib. 5. instit. majorum a r. 10.* & multi varios tractatus de matrimonio in lucem edidere.

Totum de matrimonio tractatum duobus voluminibus includam. Prior usque ad matrimonii impedimenta tractabit, posterior vero ab ipsis impedimentis initium sumet. Prius autem hoc volumen sex libros continebit. 1. de sponsalibus disputabit. 2. de essentia matrimonii & consensu ad ipsum requisito. 3. de consensu clandestino. 4. de consensu metu extorto. 5. de consensu conditionato. Ultimus de donationibus inter virum & uxorem; sponsalitia largitate, & arrhis. Arguet fortasse aliquis me, Theologus cum sim, Theologorum Principis Divi Thomæ ordinem non fuisse secutum, qui sponsalium tractatui aliqua de matrimonio præmisit: quem reliqui Theologi imitantur. Ego vero quamvis maximi (ut par est) doctrinam ac methodum D. Th. faciam, quia tamen in 4. Sentent. non ita dilucide, ac in partibus scripsit, nec morte præventus quartum ad partium summam redegit: claritatis gratia a sponsalibus, quæ ad matrimonium ineundum dispositio sunt, initium sumendum duxi; nec desunt mihi quos imiter: nam Gregor. IX. juris Pontificii collector in 4. decret. ubi de matrimonio sermo habetur, a sponsalibus incipit.

IV. Sunt nomina synonima, quibus matrimonium nuncupari solet: Matrimonium, Nuptiæ, Connubium, Conjugium. Matrimonium dicitur, quia mulier nubit, ut mater efficiatur: 4
auctore *Gellio l. 18. c. 6.* derivante matrimonii etymologia a matris nomine nondum comparato, sed comparando, *Gregor. 9. c. 2. de converf. infidel.* inde derivat, quia mulier in partu, & ante, & post partum varios labores sustinet: vel tandem, quia mater certa est, cum tamen pater incertus sit. Appellantur autem Nuptiæ, & Connubium, ab obnubendo, seu velando, quia quasi nube obtegitur virgo velamine quodam, dum benedicitur. Cujus ratio esse potest in peccati admissi erubescentiam, dum a serpente decepta virum suum fefellit: vel faciem, & caput obtegit, quo se viro inferiorem; illique subditam ostendat. Cujus rei testimonium est illud *Gen. 22.* ubi videns Rebecca virum suum Isaac deambulantem, obviam ei veniens caput suum velavit. Appellatur tandem Conjugium, ab effectu, eo quod duo, ut una caro efficiantur conjunguntur.

LIBER PRIMUS DE SPONSALIBUS.

DISPUTATIO PRIMA.

Sponsalia unde dicantur, & quid sint sponsalia, quasque conditiones desiderent ad sui valorem.

SUMMARIUM.

Sponsalia unde dicantur, & quotupliciter accipiantur. nu. 1.
In lege, vel statuto, nomine uxoris, vel viri, an intelligantur sponsi de futuro. 2.
Quando lex loquitur de matrimonio, viro, vel uxore, an intelligatur de sponsa de præsenti nondum cognita. 3.
Quando dicatur dispositio favorabilis, & quando odiosa. 4.
Stante statuto, ut uxore decedente sine liberis, vir dotis partem lucretur, an eam acquirat, si sponsa de præsenti incognita decedat. 5.
Intellectus ad cap. 3. de sent. excomm. ubi de percutiente clericum inventum cum sponsa de futuro, aut præsenti. 6.
Sponsalia quid sint, & quas conditiones exigant: & distributio eorum, quæ toto 1. libro, suo ordine continentur. 7.
An sponsalia sint sacramentalia. 8.

1 DE sponsalibus acturus, ab ipso nomine initium sumens, dico sponsalia a spondendo dici. Cujus duplex est ratio, prima, quia spondere est sponte promittere, at in hoc contractu maxime requiritur spontanea promissio. Secunda, quia mos erat antiquis, ut puella nuptura promitteretur viro a patre, vel tutore, vel amicis, ut ex *A Gall. l. 4. c. 4.* deducit *Alciat. l. 1. parer. cap. 2.* & scribit *Varr. lib. 5. de lign. Lat.* Unde Lysiteles apud Plaut. in Trin. *Spondens ergo tuam natam uxorem mihi? CH. Spondeo*: & inde, qui promittebantur, dicti sunt sponsus, & sponsa, quasi alteri promissi, qui promittebat autem, dictus est sponsor: ipse vero contractus, sponsalia, quia sponsa non a se, sed ab alio promittebatur. Et hanc nominis rationem constituit *jurisc. l. 2. & 3. ff. de spons. & l. Sponsio ff. de verb. sig.* Sumuntur vero sponsalia tripliciter. 1. pro futuri matrimonii promissione. 2. pro matrimonio non consummato: unde sponsa sic appellatur, nupta alteri per verba de præsenti nondum cognita. Sic accipitur *cap. Tertio loco, de præsum. & cap. 2. & finali, de spos. duor. & cap. Conjuges cap. Qui desponsatam 27. quæst. 2.* & Matth. 1. *Cum esset desponsata* 3. dicuntur sponsalia, munera, quæ a sponso sponsæ dabantur *l. 1. C. si nupt. ex rescrip.* & ita usurpatur 1. Reg. c. 18. *Non habet Rex sponsalia necesse*. Proprior autem, & frequentior est prima significatio, qua sponsas proprie intelligimus, quas de futuro appellamus. *Ant. rubr. de spons. nu. 4.* ubi *Panor. nu. 3. Alex. de Nevo n. 4. Fel. num. 1. prope initium v. Item adverte Jo. Lup. tr. de matr. nu. 1. habetur t. 9. tr. nov. Conrad. Lagus in meth. jur. t. de nupt. Cov. 4. decr. par. 1. cap. 1. nu. 4. fin. Ant. Cucus l. 5. inst. major. t. 10. nu. 3.* Imo sponsam de præsenti jurisperiti vocant uxorem post nuptialem benedictionem, seu carnis copulam, antea vero eam non appellant uxorem, seu maritatam, aut conjugatam: sed solum sponsam de præsenti, *cap. Ex publico de conversione conjug.* & ratio est, quia quodammodo est adhuc promissa, respectu effectus matrimonii, ut bene *Panor. cap. Tertio loco, de præs. fi., & Covar.* alios referens *d. c. 1. num. 4.* In jure autem aliquando sponsa de futuro appellatur uxor, *cap. Juvenis, de spons.* ibi, *quia ipsa conjux ipsius fuisse dicitur. Gloss. ver. Conjux* id est, sponsa. Et similiter in sacris litteris eodem modo aliquando usurpatur. Ut *Gen. 19.* ubi Jacob dixit ad Laban; *Da mihi uxorem meam*, quæ tamen tantum erat sibi promissa. Aliquando etiam sponsus, & sponsa de præsenti, qui nondum matrimonium consummarunt, vocantur vir & uxor *cap. Omnes Rex, cap. Cum initiatur cap. Conjuges cap. Conjugium 27. quæst. 2.* Idem *D. Aug. l. 4. conf.* & refertur *cap. Institutum 27. q. 2.* & constat ex *cap. 1.* Matth. *Jacob genuit Joseph virum Mariæ*, & *Noli timere accipere Mariam conjugem tuam*. De ritibus autem, quibus apud veteres celebrabantur sponsalia, consule *P. Greg. syntag. juris par. 2. l. 8. cap. 2. per tot.*

2 Hinc refert *Covar. d. c. 1. in fin.* quoties de sponsis mentio occurrerit in aliqua lege, aut alia quavis parte, intelligi de sponsis solis de futuro: nisi aliud suaderet communis, ac frequens loquendi usus, ejusve intentio, qui legem condidit, contractum, vel testamentum fecit: idem docent *Perez l. 5. ord. t. 1. l. 1. f. 4. v. Item apud, & v. Quæro utrum Lud. Lop. 2. p. instr. in nova edit. materia de matr. cap. 36. f. 1031.* & idem docent de statuto loquente de sponsa, ut non intelligatur de sponsa: & in loquente de sponsa, ut non intelligatur de uxore: *Ant. rubr. de spos. n. 4. Præpositus ibi n. 6.* quia statutorum verba proprie intelligenda sunt *cap. In nostra, & ibi Innoc. de injur. l. 3. §. Hæc verba, & ibi Bart. ff. de neg. gest.*

3 Sed hoc sane intelligendum est hac distinctione: aut enim materia est odiosa, aut favorabilis, aut indifferens: si materia est odiosa, ut si statutum contineat filiam maritatam non succedere patri, vel marito: tunc minime comprehenderetur sponsa de futuro: si autem materia sit favorabilis, comprehenderetur etiam sponsa de futuro nomine uxoris, & nomine mariti sponsus de futuro, de quo est bonus textus, & ibi per *Cyn. l. Non sine C. de bon. quæ liber.* sic *Abb. c. Tertio loco de præsum. fine & cap. ex publico, de conver. conjug. n. 9. & rubr. de spons. nu. 5.* ubi *Alex. de Nevo nu. 6. & ibi Fel. n. 1. & d. c. tertio loco, n. 4. Sylv. v. Sponsalia q. 1. dict. 2. Ang. ibi n. 1. Tabiena §. 1. Arm. n. 1. Greg. Lop. p. 4. t. 1. ante l. 1. ad fi. Al. Carrerius l. 5. de spons. cap 5. habetur t. 9. tr. nov. Ant. Cuc. l. 5. inst. maior. t. 10. n. 8. & 9.* favet *gloss. l. Solet. 10. ff. de his qui not. inf. verb. non nocet*; ubi ex eo textu infert jus loquens de uxore non trahi ad sponsam: quia odia sunt restringenda. Et loquitur ibi textus de sponsalibus de futuro, ut testatur ibi *gloss. verb. Sponsam*, & videntur etiam tenere *Suar. l. 2. fori t. de los casamientos nu. 34. Ant. Gab. t. 2. con. l. 11. verb Matr. appellatione, in mea editione f. 91.* ubi ajunt in odiosis nomine uxoris non venire sponsam: quare secus videntur sentire in favorabilibus. Quamvis *Tiraq. post leges connubiales gloss 2. n. 21.* defendat in favorabilibus etiam non intelligi sponsam de futuro, & refert pro se *Bald. l. Solet. §. Quæ virum nu. 2. ff. de his qui not. infam.* Sed potius; *Bald.* ibi favet nostræ sent. 4 Quando autem materia est indifferens, dicemus sequenti corollario.

2. Infert *Covar. 4. decr. 2. p. c. 1. init. nu. 2.* cum aliis, quos refert, quem sequuntur *Matienzo l. 5. recop. t. 2. l. fi. gl. 6. nu. 1. Guttier. de juram. 1. p. c. 51. n. 2.* omnia jura loquentia de matrimonio, & de marito, & uxore accipienda esse, quando matrimonium per verba de præsenti contractum est, quamvis copula secuta minime sit. Quia nuptias non concubitus, sed consensus facit *l. Nuptias ff. de reg. jur.* nisi (ait *Matienzo nu. 2.*) ex communi usu loquendi, vel ex materia subjecta, vel ex legis intentione, quæ colligitur ex materia subjecta, vel ex alia simili causa deprehendatur, leges de matrimonio loquentes, intelligi de copula consummata. Verum in hoc, sicut in corollario præcedenti, distinguendum est: aut enim materia est odiosa, aut favorabilis, aut indifferens: si est odiosa, nomine uxoris, vel mariti, vel matrimonii non veniunt sponsalia contracta per verba de præsenti, nec sponsi ipsi de præsenti ante consummationem: si autem est indifferens, veniunt, qui contraxerunt per verba de præsenti, sive consummarint matrimonium, sive non: non autem comprehenduntur sponsi de futuro, quando autem materia est favorabilis, dixi in corollario præcedenti. Sic docent *Panor. d. c. tertio loco, fine, & ibi Fel. n. 4. Sylv. v. Spons. q. 1. dicto 2. Avendana referens Anch. resp. 10. nu. 3. Ant. Cuc. l. 5. inst. major. t. 10. nu. 8. & 9. Alex. Carrer. l. 5. de spons. c. 5.*

5 Rogabis, quando dicatur dispositio favorabilis, & quando odiosa? Resp. esse considerandum primum dispositionis intentum: si enim id sit, in favorem alicujus statuere, est favorabilis, licet in damnum, & odium alterius redundet: si vero primum intentum sit in alicujus odium, & pœnam, quamvis cedat in alterius favorem, est odiosa. Quia ex primario fine attendenda est dispositio. Sic colligitur *ex gl. cap. Si propter, de rescr. in 6. verb. Primi anni*, ubi illam constitutionem reservantem fructus vacaturæ Episcopo mortuo, appellat favorabilem: quia principaliter edita est in favorem Episc. ut debita persolvat, quamvis in eorum damnum quibus obvenire debebat, redundet. Et tenet ibi *Domin. n. 9. Francus nu. 6.* idem tenet *gloss. c. Sciant cuncti, de elect. in 6. verb. alios, & ibi Dom. fin. Francus ibi, fine, Bart. l. Qui exceptione 40. in princ. n. 2. per illum text. ff. de cond. ind. & ibi Alber. n. 1. Salic. n. 1. idem Bart. l. Si quis nec causam, in princ. n. 6. ff. si cert. pet. & ibi Paul. n. 4. Fel. c. 1. de spons. n. 14. vers. aliu est, & c. Non dubium, n. 2. de sent. excom.* & dicit esse optimum text. ad hoc probandum *c. 2. §. Statuimus, de decim. in 6.* ibi, *cum non sit dicendum asperum, sed pium potius, & benignum. Additio ad Panor. c. Non dubium, de sent. exc. n. 3. verb. Pœnalis Sylv. verb. Interpretatio, fi. Covar. cum aliis, quos refert 1. var. c. 11. n. 5. Mand. reg. 10. de annali qu. 3. num. 7. Flamin. de resign. benefi. l. 12. quæst. 2. num. 23. & seqq.* ubi alios refert. Hæc tamen doctrina quamvis ita communiter recepta sit, non caret gravi scrupulo: quia *Jo. Andr. c. 1. de locato n. 5.* aperte sentit constitutionem emanantem principaliter in favorem, si pœnam tamen contineat, restringendam esse, ut advertit ibi *Panor. n. 10.* qui sic conciliat, ut extendenda sit, quatenus est favorabilis, restringenda vero, quatenus est odiosa. Idem *gl. l. 2. C. de in jus vocand. verb. Liberis*, ubi *Bart. n. 1. Bald. n. 4. Alex. n. 5. Salic. n. 2. & 3. Jas. n. 4. Paul. d. l. si quis nec causam, n. 5. Alciat. l. 5. parad. c. 16. n. 6.* Quare videtur corruere doctrina illa communis: si enim quatenus favorabilis est constitutio, extendi debet, quatenus autem pœnalis, restringi, jam non attenditur principale constitutions intentum, ad discernendum sit favorabilis, & extendenda, necne. Sed ea doctrina communis, ut vera sit, intelligenda est, quando odium a favore distingui nequit: tunc enim ex principali intento favoris, aut odii judicanda est favorabilis, aut odiosa: quoties vero favor, & odium distingui commode possunt, tunc verum habet alia doctrina hic tradita, ut extendenda sit, quatenus est favorabilis, restringenda vero, quatenus est odiosa, sic *Covarr. lib. 1. var. cap. 11. num. 5.*

5 Tertio infertur, quid dicendum sit in ea quæstione, an stante statuto, ut uxore absque liberis decedente, vir partem dotis lucretur, si sponsa de præsenti nondum cognita obeat, pars illa dotis viro acquiratur? Videtur enim ex dictis nu. 3. colligi, acquiri viro, cum in favorabilibus, nomine uxoris & viri, sponsi de præsenti comprehendantur: favorque viri sit hæc acquisitio: & per multa alia, quæ cogerit *Fel. cap. Tertio loco, de præsum. num. 1.* quam sent. probabilem esse asserit *ibi num. 2.* eamque tenent multi, ut testatur *Abb. cap. Ex publico num. 7. de convers. conjug.* & eam docet *Gom. Ar. cas. l. 79. Tauri nu. 1.* Sed breviter dicendum est, minime lucrari eam dotis partem: est enim materia odiosa, cum sponsa sine causa eam dotis partem amittat. Et ita hanc partem late probant *Abb. d. cap. Ex publico, nu. 7. & seqq.* & latius *cons. 1. n. 4. & seqq. vol. 1. Bald. Anch. Salicet.* quos refert, & sequitur *Fel. d. c. Tertio loco, n. 2. Costan. tr. de spons. 1. Quid sint sponsalia, n. 11. habetur t. 9. tr. nov. Tabiena verb. Sponsalia, §. 1. fine.*

6 Quarto infertur interpretatio ad *cap. 3. de sent. excom. ad fi. vers. Nec ille*: ubi habetur non esse compellendum ad sedem Apostolicam accedere, ut absolutionem obtineat, percussorem clerici turpiter inventi cum uxore, matre, sorore, vel filia propria: & quamvis prima facie non videatur inde colligi, non incurrere excommunicationem, sed eam minime reservari Pontifici: at omnes, nemine (quod viderim) discrepante, intelligunt eum text. ut is percussor non incurrat excommunicationem; ut clare denotant a contrario sensu, verba statim sequentia illius text. Posset tamen aliquis existimare non habere locum eam decisionem, nisi clericus repertus esset cum uxore carnaliter cognita: & incurrere excommunicationem, qui clericum repertum cum sponsa de præsenti incognita, percuteret. Quia cum res hæc sit exorbitans a jure communi, & clericis odiosa, nomine uxoris non comprehendetur sponsa de præsenti nondum cognita: juxta proxime n. 3. tradita. Ceterum dicendum est, nec in hoc casu incurrere, sed nomine uxoris intelligi quamcumque sponsam de præsenti: ut testatur ibi *gloss. verb. cum uxore, Ant. num. 13. Anch. fi. Abb. nu. 9. D. Anto. 3. p. t. 24. c. 1. §. 2. casu 7. Sylv. Excommunicatio 6. §. b. dicto 10.* asserens esse omnium: quamvis immerito dubitative loquatur *Lud. Lop. 2. p. instruct. materia de matr. in 2. edit. c. 36. f. 1031. §. Ex prædictis etiam secundo.* Quia ratio illius tex. suadet etiam in hac materia exorbitanti, & odiosa, nomine uxoris comprehendi sponsam de præsenti: mens enim Pontificis fuit excusare maritum ab hac excommunicatione, ob injuriam adulterii gravissimam sibi illatam, ob quam jure civili conceditur sibi accusatio, & quia vix potest continere dolorem, ut habetur *l. Gracchus 4. C. ad l. Jul. de adult.* Quæ ratio pariter militat in quacumque sponsa de præsenti: cum vere committatur cum illa adulterium, violeturque alienus torus, *l. 1. t. 17. p. 7.* & jus civile æque concedit viro accusationem hujus adulterii *l. Si uxor, 13. in princ. ff. ad l. Jul. de adult.* Immo *Covar. 4. decret. p. 1. c. 1. num. 12.* quem sequuntur *Ant. Cucus l. 5. inst. major. c. 10. n. 5. & Lud. Lopez proxime citatus*, ait quamvis percutiens clericum inventum cum propria sponsa de futuro, incurrat excommunicationem: ratione tamen injuriæ sibi illatæ non reservari absolutionem Pontifici, sed posse ab Episcopo absolvi, & probat: quia ex *eod. c. 3.* apparet percutientem clericum cum sorore fornicantem excusari. Sed profecto mea sententia verum non est: quia si ratio hæc aliquid probat, dicendum esset, percutientem clericum repertum cum sponsa de futuro, immunem esse ab excommunicat. sicut de percutiente repertum cum sorore, statuitur *illo c. 3.* Unde necessario dicendum est cum *gloss. Ant. Anchar. Abb. D. Ant. Sylv. prox. cit.* solum intelligi eum text. de sponsa de præsenti, sive cognita sit, sive non: & cum excommunicatio percutientis clericum sit Pontifici reservata, *cap. Si quis suadente, 17. q. 4.* nec inveniatur textus hunc casum excipiens, dicendum est, hunc percussorem innodari excommunicatione Pontifici reservata. A jure enim antiquo absque expresso text. corrigente discedere non licet, *l. Præcipimus C. de appell.* eo vel maxime, quia cum res hæc sit clericis odiosa, & solum textus excipiat percutientem repertum cum uxore, nomine uxoris comprehendi non debet sponsa de futuro, juxta proxime n. 2. dicta: Et in propriis terminis Covarruviam reprobat *Vivaldus candelabro sacrament. 1. p. materia de sponsalibus, n. 11.*

7 His præmissis ad sponsalium definitionem descendendo, sic definiuntur a Nicolao Pontif. *c. Nostrates, 30. q. 5.* & a *Jurisconsf. l. 1. ff. de sponsal.* Sunt futurarum nuptiarum promissio. Solum enim propositum nullam obligationem, nec sponsalium vinculum inducit. Quare triplex desideratur conditio, ut valida sint 1. ut sit promissio futuri matrimonii. 2. ut sit inter personas jure habiles ad contrahendum. 3. ut verbis, aut signis manifestetur: de quibus conditionibus seorsim disputationibus seqq. agendum est, præmissa tamen disputatione proxima, de jure quod acquiritur per sponsalia de futuro, ut sit adulterium, necne, ejus juris violatio: & hoc ordine procedendum est, primo de natura & qualitatibus promissionis requisitis, ut constituant sponsalia: deinde de contrahentium habilitate, ubi de ætate requisita. Deinceps de verbis constituentibus, sponsalia, atque matrimonium. Postea de obligatione consurgenti ex sponsalibus, & coactione ad ipsa, sive juridica, sive ex conventione partium, adjecta pœnæ, aut arrharum amissione. Tandem de sponsalium dissolutione, & probatione requisita ad ipsa impedienda, & ita absolvetur primus hic liber.

8 Id demum observandum est, *D. Th. 4. d. 27. q. 2. a. 1. ad 6.* appellare sponsalia, sacramentalia quædam matrimonii, sicut exorcismum Baptismi. Quod minime intelligas, sponsalia habere sanctitatem aliquam præviam ipsi sacramento matrimonii, sicut exorcismi habent sanctitatem aliquam: qua ratione dicuntur sacramentalia: sed dicuntur a D. Thoma sacramentalia matrimonii, id est, prævia ad ipsum matrimonii sacramentum. Ut bene advertit *P. Ledes. de matrim. quæst. 43. art. 1. fol. 96. §. Ultimo supponendum.*

DISPUTATIO II.

Utrum ex sponsalibus id jus mutuum acquirant sponsi in corpus, ut violatio hujus juris fornicando cum altero sit adulterium? aut saltem circumstantia necessario confitenda?

SUMMARIUM.

Prima opinio, esse adulterium. num. 1.
Vera sententia, non esse adulterium 2.
Solutio argumentorum, & intellectus ad l. Si uxor. ff. ad leg. Jul. de adulter. & ad l. 1. t. 17. p. 7. num. 3.
An accessus ad sponsam de futuro sit circumstantia necessario confitenda, prima opinio, non esse 4.
Secunda opinio, esse necessario confitenda 5.
Tertia opinio verior media 6.
An sit distincta species, & adulterium reductive. 7.
An filii concepti ex concubitu cum aliena sponsa de futuro, sint naturales, & traditur intellectus ad l. 1. ff. de his qui not. infam. & ad l. 11. Taur. num. 8. ibi, an nati ex habente votum sint naturales.
Solvuntur argumenta, quibus probatur esse circumstantiam confitendam 9.
An sit circumstantia, si sponsa ex voluntate sponsi fornicetur 9. *fin.*

1 DUo petit disputatio præsens: alterum, an concubitus hic sit adulterinus: alterum, esto adulterinus non sit, ita tamen peccati malitiam augeat, ut sit circumstantia necessario confitenda. Circa primum aliqui censent eum concubitum adulterinum esse, ad hunc saltem effectum, ut sponsus fornicantem sponsam possit de adulterio accusare. Probatur ex *l. Si uxor, 13. in prin. ff. ad leg. Jul. de adult.* ibi, *D. Verus, & Antoninus rescripserunt, etiam in sponsam hic idem vindicandum: quia nec matrimonium qualecumque, nec spem matrimonii violare permittitur.* Ubi manifeste de sponsalibus de futuro est sermo, nam de præsenti, non spes matrimonii, sed matrimonium ipsum dicuntur. 2. Potest probari ex *l. 1. t. 17. p. 7. in pr.* ibi, *adulterio es yerro que home face, yacendo con muger casada, o desposada con otro.* Et ita hanc sent. tenent. *Gloss. cap. Quemadmodum, verb. Sponsam, de jurej. Abb. c. Discretionem n. 4. de eo qui cogn. consang. & ibi Alex. de Nevo n. 11. Alberic. l. Miles §. Quærebatur nu. 1. fin. & ibi Oldr. ff. ad l. Jul. de adult. Greg. Lop. l. 1. verb. O desposada t. 17. p. 7.* & novissime hanc sententiam fortiter defendit *Sarmien. lib. 1. select. cap. 5. nu. 1. & seqq.* & tandem concludit *num. 4.* esse vere adulterium: atque ex Theologis; idem docuit *Palud. 4. d. 27. q. 1. art. 3. in princ. nu. 17.*

2 His tamen minime obstantibus, dicendum est non esse adulterium. Probatur ex adulterii definitione, quam tradit Gelas. Pont. *cap. Lex illa, ad fin. 36. q. 1. & D. Th. 2. 2. q. 154. art. 8. corpore*: est alieni tori violatio. Sed accedens ad sponsam de futuro minime violat alienum torum, cum hic ante matrimonium de præsenti non concedatur sponsis: ergo adulterium non admittit. 1. Prob. ex *l. Inter 6. in princ. ff. ad l. Jul. de adul.* ibi, *Sed proprie adulterium in nuptam committitur*, & ex *l. 81. Tauri, hodie l. 4. t. 20. l. 8. novæ recop. Castell.* ibi, *Si alguna muger estando casada, o desposada, por palabras de presente cometiere adulterio.* At sponsa de futuro non est nupta, ergo accessus ad illam adulterinus non est, ita docent *Glos. c. Quidam desponsavit, verb. Sed mœchus, 17. q. 2. Ant. cap. Discretionem, nu. 6. de eo qui cogn. cons. & ibi Card. n. 2. Anan. c. 1. de Adult. n. 2. fi. Fel. rub. despons. n. 1. in pr. Cov. 4. decr. 1. p. c. 1. n. 8. Greg. Lop. p. 4. tr. 1. immediate ante l. 1. Ant. Gom. l. 80. Tauri n. 47. v. Dubium tamen est. Ant. Cucus l. 5. instit. major. t. 10. n. 4. Cæterum in suis q. crim. sub §. de adult. n. 26. Jul. Clar. l. 5. receptar. §. Adulterium, vers. Sed hæc omnia Costan. de spons. t. Quid sint sponsalia n. 18 & 17. habetur t. 9. tr. Alex. Carrer. l. 1. de spons. c. 3. fi. habetur eodem t. 9. Perez l. 5. ordin. t. 1. l. 1. §. Item deducitur Azebedo l. 8. recop. t. 20. l. 3. n. 5.* & ex Theologis, *Enriq. l. 11. de matr. c. 13. n. 4. Vivald. candelab. sacram. 1. p. materia de sponsal. n. 9. Lud. Lop. 1. p. instruct. in nova edit. c. 29. §. Ad hæc libet, & 2. p. materia de matr. cap. 36. §. advertandum est tertio. Manuel. 1. tom. sum. 2. edit. cap. 53. n. 4. fi.*

3 Ad 1. argum. 3. prioris sent. respondet *Covar. Greg. Lop. nu. 2. citati. & Alex. Carrer. ibi relatus*, concedi vindictam sponso, non ratione adulterii, sed quia est atrox injuria sibi illata. Ad 2. dico intelligi eam l. de sponsa per verba de præsenti, nondum cognita: & ita sentit non tantum committi adulterium cum uxore jam cognita, sed etiam cum sponsa de præsenti, nondum cognita.

4 Circa 2. dubium, an circumstantia sponsalium, esto non constituat adulterium, sit tamen necessario explicanda in confessione, ex Doct. antiquioribus disputantem inveni neminem: ex junioribus perpaucos: & tres invenio sententias. I. Docet minime esse explicandam. Hanc tenet. *Covar. 4. decret. 1. p. c. 1. num. 14.* quem sequitur *Vivald. candelab. sacrament. 1. p. materia de sponsal. nu.* 10. & dicit esse probabilem *Pet. Ledesm. de matr. q. 43. art. 1. dub. ult.* Probat *Covarr.* quia solæ circumstantiæ mutantes speciem sunt necessario confitendæ, hæc autem non mutat speciem, cum adulterium non sit. 2. Potest probari, quia injuria afficiens aliquem, ut fustibus cædens, censetur etiam fratribus cæsi injuriam irrogare, & tamen non tenetur fateri hanc circumstantiam injuriæ illatæ fratribus: ergo similiter quamvis accedens ad sponsam de futuro, injurius sit sponso, non tenebitur id fateri. 3. Probatur, quia per sponsalia tantum contrahitur obligatio mutua tradendi corpus per matrimonium, non autem obligantur sponsi ad abstinendum ab alieno concubitu, ante matrimonii contractum: ergo alienus concubitus non continet circumstantiam sponsalibus adversam, nec confitendam. Ultimo, quia sic se habent sponsalia ad matrimonium, sicut votum religionis ad professionem: sicut enim illa sunt promissio tradendi corpus, matrimonium vero ipsa traditio: ita hoc est promissio tradendi se religioni, professio autem est traditio. Sed per votum simplex religionis non acquirit religio jus in promittentem, nec obligatur ex eo voto ad non tradendum corpus alteri per fornicarium concubitum; quare is concubitus non continet circumstantiam necessario fatendam: ergo similiter per sponsalia neuter sponsus in corpus alterius jus acquirit, nec obligatur ad non fornicandum cum alio, sed tantum ad non contrahendum matrimonium cum alio, quod solum priori promissioni repugnat: ac proinde ea circumstantia non est confitenda.

5 II. Opinio docet, eam circumstantiam esse necessario fatendam, tam ex parte sponsæ de futuro, si cum alio fornicetur, quam ex parte sponsi, si ad aliam accedat. Hanc tenent *Sarm. lib. 1. select. c. 5. num. 3. Lud. Lup. 1. p. instruct. cap. 29. §. Ad hæc libet*, & hanc sequitur tanquam longe probabiliorem *Pet. Ledesm. de matr. q. 43. art. 1. dub. ult.* Probatur 1. quia est duplex malitia, altera fornicationis; altera fractorum sponsalium, ob id enim dirimi possunt, *cap. Quemadmodum, jurejur.* Nec obstat dicere, non inferri injuriam: quia fornicans obligatus manet, innocens vero liber. Non (inquam) obstat, quia etiam quando alter constituit non implere sponsalia, manet non ipsa, sed solus alter liber, & tamen est culpa mortalis contra sponsalium fidem: præterea, quia hæc libertas ex injuria per alienum concubitum irrogata oritur. 2. Fornicatio talis est contraria fidei datæ in sponsalibus, ergo duplici afficitur malitia. Antecedens probo ex *l. Si uxor. 13. in princ. ff. ad l. Jul. de adult.* ibi, *neque spem matrimonii violare permittitur*: ubi jurisconsultus appellat fornicationem, violationem sponsalium. Et confirmat. uti re alteri ex justitia debita usu ipsi nocivo, est contra justitiam: ut si equus mihi sit debitus ex contractu, quamvis nondum illius dominus sim, & aliquis oculum ab eo erueret, injustitiæ crimen admitteret, ergo cum corpus sponsorum sit ex justitia debitum, licet nondum traditum, abusus ejus per fornicationem adeo nocivus, & infestus alteri sponso, erit, ultra fornicationem, injustitiæ crimen, & sic ea circumstantia diversa specie, erit confitenda. 3. Probatur, quando sponsa de futuro fornicatur, atrocem injuriam irrogat sponso, adeo ut leges concedant vindictam, ut dixi num. 3. exponiturque probabilissimo concipiendi periculo, atque ita injustitiæ, erga virum futurum, qui sobolem putans esse suam, alet, in bonisque ejus succedet. Ergo ultra fornicationem, est alia injustitiæ species. Sed dices hoc de sola sponsa fornicante probare: hoc tamen non obstat, quia jus par uterque in corpus alterius per sponsalia comparat, sicut adulterium tam feminæ, quam viri necessario fatendum est, quamvis hoc minus grave, ac injuriosum sit. Tandem, quia secundum commun. sentent. liciti sunt amplexus, & oscula inter sponsos de futuro, eo quod sponsalia sint initium quoddam matrimonii, ac proinde concedunt jus utendi voluptate præambula matrimoniali, ergo per sponsalia acquiritur jus in corpus, alias nullus illius usus concederetur: & consequenter violans hoc jus per fornicationem, reus erit ultra fornicationem, injustitiæ admissæ, necessario aperiendæ in confessione. Et hæc sententia est valde probabilis.

6 III. Sententia est media; & quam veriorem existimo, ut ea sponsalium circumstantia necessario fatenda sit, quando se tenet ex parte feminæ, id est, dum aliquis fornicatur cum sponsa alterius de futuro; tunc enim tenetur fornicans, & ipsa sponsa fateri hanc sponsalium circumstantiam: at quando se tenent ex parte viri, quia sponsus de futuro fornicatur, hæc circumstantia non est de necessitate detegenda in confessione. Hanc sentent. in nullo auctore ita expresse reperi: at eam videntur amplecti *Anton. Cucus l. 5. inst. major. t. 10. nu. 7. Manuel. 1. tom. sum. 2. edit. cap. 53. n. 3. Lud. Lop. 2. part. instruct. materia de matr. cap. 36. §. Advertendum est tertio*; ajunt enim accedentem ad sponsam de futuro, teneri explicare hanc circumstantiam, & subticere de ipso sponso: rationesque eorum de sola sponsa probant: & scio alios juniores doctos hoc ipsum sentire. Et probatur de sponsa rationibus II. sent. quæ satis urgent. Probatur autem non esse in sponso circumstantiam: Quia quamvis etiam contineat ea fornicatio injuriam, seu circumstantiam diversam specie injustitiæ adversus jus acquisitum sponsæ per sponsalia: ut aperte probant eædem rationes secundæ sententiæ: verum cum ea injuria reputatur prudentum arbitrio levis in fornicatione sponsi de futuro, non excedit limites culpæ venialis, ac proinde non est necessario fatenda: quod secus est in sponsæ fornicatione, quæ atrox est sponsi injuria: sicut fornicari cum femina ad furandum dimidium argentum, habet conjunctam furti circumstantiam mutantem speciem: quia tamen materia est levis, est solum culpa venialis, nec necessario fatenda est.

7 Hinc fit quamvis hic accessus non sit vere adulterium (ut diximus num. 2.) mutare tamen peccati speciem, cum ultra fornicationem sit injustitia adversa sponsalium fidei: ut probavi num. 5. reduciturque ad speciem adulterii, ut bene dixit *Petrus de Ledesm. de matr. qu. 43. art. 1. dub. ult. immediate ante argumentorum solutionem*, & ratio est, quia in eo accessu injustitia invenitur, sicut in adulterino: sed in hoc contra jus perfectum, & in re, in illo autem, contra jus imperfectum, & ad rem. Et hoc tenendum est, quamvis *Enriq. l. 11. de matr. art. 13. nu. 4.* dixerit nec esse adulterium, nec mutari moris speciem.

8 2. Infertur filios conceptos ex fornicatione cum sponsa de futuro, non esse adulterinos. Quia ea fornicatio vere adulterium non est. Sic *Covar. 4. decret. 1. part. cap. 1. num. 13. Lud. Lop. 2. p. instruct. materia de materim. cap. 36. §. Advertendum est tertio*: subticuere tamen an dicendi sint naturales, an spurii: id tamen declaravit *Sarm. l. 1. select. cap. 5. num. 5.* dicens non esse naturales. Quia solutus dici non potest, qui sponsalium fide strictus est, cum eo statu durante aliud matrimonium inire nequeat. Et ita probat *l. 1. in fi. ff. de his, qui nota infam.* ubi inter personas, quæ infamia notantur, enumerantur, qui bina sponsalia, binasve nuptias eodem tempore constitutas habuerint. Potest etiam probari ex *l. 11. Tauri hodie l. 9. tom. 8. lib. 5. corp.* ibi. *Ordenamps que entonces se digan ser los hijos naturales, quando al tiempo que nascieron, o fueron concebidos, sus padres podian casar con sus madres justamente, sin dispensacion.* Sed qui contraxit sponsalia non potest juste absque dispensatione a sponsalibus resiliens eam ducere, ex qua concepit illum filium, ergo is filius non est naturalis. Et confirm. quia hac ratione filii nati ex eo, qui simplex castitatis votum emisit, non sunt naturales, ut defendit *Cervantes l. 11. Tauri, Sum.* 145. *& seqq.* Quia nequit licite stante voto contrahere. Ceterum dicendum est, eos esse naturales: quia tempore conceptionis poterant parentes, non obstantibus sponsalibus, valide, peccando tamen contrahere matrimonium: & dum *l. 11. Tauri* postulat ut parentes possint juste contrahere, intelligit, id est, valide, quia non habent impedimentum dirimens. Ut docet *Enriq. l. 11. de matr. cap. 20. n. 3.* Idemque tradunt hac ratione, dicentes filios genitos post simplex castitatis votum, esse naturales, *Lara de alimentis l. Si quis a liberis, nu. 93. ff. de liberis agnos. P. Mol. 1. tom. de just. tr. 2. disp. 167. f. 949.* & colligitur ex *cap. Porro, de divort. in fin.* ubi dicitur officii Episcopi esse ea matrimonia dissolvere, quæ illicite contracta sunt, ubi aperte intelligitur, id est, invalide: alias non esset matrimonium, quamvis cum peccato initum, dissolvendum. Colligitur etiam ex *l. 5. tit. 19. p. 4.* ubi enumerans filios naturales, & distinguens contra spurios, ait, *el mesmo es de los que nacen de las mujeres, no aviendo entre ellos embargo de parentesco, o de orden, o de religion, o de casamiento.* Ecce qualiter omnia impedimenta, quæ enumerat, ut filii non dicantur naturales, sunt dirimentia matrimonium: cum ergo in hoc casu nullum sit impedimentum dirimens, filii erunt naturales. Nec obstat *l. 1. ff. de his qui notan. infam.* quam magni fecit *Sarmient.* pro sua sententia: quia intelligitur de sponsalibus de præsenti, nondum copula consummatis, vel nuptiis, id est consummatis copula.

9 Ad 1. argum. propositum n. 4. pro 1. sententia dico, esto ea circumstantia non mutaret speciem, dum sponsa de futuro fornicatur, satis esse, ut aggravet notabiliter, juxta communissimam, ac longe veriorem sententiam: nedum commutet speciem, & reducatur ad adulterium: ut dixi num. 7. Ad 2. Nego conseq. est enim longe dispar ratio nam fustibus cædens aliquem, dicitur indirecte afficere injuria fratres illius, & non quasi delinquat contra specialem obligationem, qua tenebatur consulere honori fratrum, atque ita nulla est specialis malitia, & deformitas: at accedens ad sponsam de futuro, admittit injustitiam contra speciale vinculum sponsalium, violans jus ad rem sponso acquisitum: & consequenter continet ea fornicatio, ultra incontinentiæ malitiam, specialem injustitiæ deformitatem, sponsalibus adversam. Ad 3. Negatur conseq. quia quamvis in eo conveniant sponsalia, & votum simplex religionis: longe tamen dissident in hoc, quod votum simplex religionis fit Deo, nec religio aliquod jus acquirit: per sponsalia tamen, quæ sunt justitiæ, contractus, quilibet sponsus acquirit jus justitiæ ad corpus alterius, quod violatur, si alteri tradatur, etiam quantum ad usum.

Ad 1. ex argument. propositis num. 5. pro 2. sent. quatenus probat contra nostram, idem esse in sponso fornicante, fateor inveniri duplicem illam deformitatem: at deformitas injuriæ, est levis, & venialis, nec est simile, quando femina omnino resilit a sponsalibus injuste: quia est directe contra sponsalium fidem, & ita materia est gravis, & culpa mortalis. Ad 2. Similiter fateor esse contrariam, non omnino fidei sponsalium, quia non prorsus illa dissolvit, sed ex parte innocentis: & esse duplicem malitiam, altera tamen levis est. Ad 3. Fateor eam circumstantiam in femina esse fatendam, & æquale jus habere utrumque in alterius corpus; at quia non est æqualis injuria, ideo ea circumstantia ex parte feminæ constituit culpam mortalem, non autem ex parte viri: nec est simile post contractum matrimonium: tunc enim utriusque adulterium est necessario fatendum: quia cum sit usurpatio rei alienæ invito domino, est gravis injuria: item directe opponitur bono fidei sacramenti matrimonii, per quod obligantur conjuges ad mutuam corporis traditionem, negandumque cuilibet alii corpus, qua ratione non cessaret adulterii circumstantia, quamvis viro consentiente admitteretur: at in sponsalibus non est talis obligatio, quare si ex sponsi voluntate sponsa fornicatur, cum esset injuria sibi illata, fornicatio illa tantum contineret malitiam incontinentiæ. Ad ultimum, concedo sponsum violare illud jus, sed in materia levi.

DISPUTATIO III.

Utrum sufficiat ad sponsalium valorem promissio mere interna, facta homini, matrimonii futuri; vel obliget ut promissio.

SUMMARIUM.

An promissio interna sat sit ad sponsalia. num. 1.
An obliget in vim promissionis, attento jure positivo, 2.
Dominium an transferatur per actum internum. 3.
An obliget stando in jure naturæ, prima opinio, obligare. 4.
2. *Opinio verior. non obligare.* 5.
Solvuntur argumenta prioris sententiæ. 6.

1 Circa 1. conditionem ad sponsalia requisitam, quæ est promissio, statim dubitatio occurrit, an sola mente promissio facta sufficiat. Quæ bifariam fieri potest, aut soli homini, aut Deo: in præsentiarum dubitatur, quando fit soli homini, disputatione autem sequenti sermo erit, quando fit Deo. Et manifestum est, qualitercumque fiat promissio sola mente, non sufficere ad sponsalia, quia est contractus inter homines, ultro citroque obligatorius, mutuamque ac reciprocam promissionem desiderans: ut constat ex definitione sponsalium tradita disp. 1. num. 7. Unde difficultas in eo versatur, an in ratione promissionis obliget.

2 2. Videtur certum, stante jure positivo, minime obligare promissionem internam homini factam. Quia jus positivum acceptationem petit, ut obliget; ut late disp. 6. dicemus, & quamvis ibi disputabimus, an requiratur acceptatio, quando fit causæ piæ; & an consurgat obligatio naturalis ante acceptationem: & an jure regio Castellæ hæc acceptatio desideretur per *l. 2. tom. 16. l. 5. recop.* Verum omnia hæc videntur intelligenda, quando promissio externe fit, ut denotant ea verba *d. l. 2. pareciendo que alguno se quiso obligar a otro.* Innotescere enim id minime potest, nisi externa fit. Quæ omnia docte advertit *P. Molin. tom. 2. de just. tract. 2. disp. 266. §. Ut autem ad id.*

3 3. Est certum, dominium per actum mere internum transferri non posse. Quia hæc translatio per traditionem fit *l. Traditionib. C. de pact. l. Quoties, C. de rei vendic.*

4 Tota autem difficultas est, an seclusa juris positivi dispositione, attento solo naturæ jure, promissio interna homini facta, obliget: ut si mente aliquis se obliget, non vero per modum voti, sed feminæ ad ducendum illam? Duplex est sent. I. ait obligare. Probat. 1. quia non implere continet mendacium: redditur enim dictum falsum. Et confirm. quia saltem est infidelitas, quæ culpa est jure naturali prohibita: sicut infidelis Deo dicitur *Eccles. 6.* qui promissa Deo non reddit. Prob. 2. quia obligatio promissionis cum sit ex lege privata, quam promittens sibimet spontaneeque imponit, a nulla alia voluntate pendere videtur, nec aliena voluntas acceptans confert vim legis, & obligandi promissioni. Et confirm. quia radix tota obligationis in his vinculis voluntariis est animus se obligandi, in tantum ut qualiscumque sit externa promissio, deficiente hoc animo non obliget. 3. Quia majus est vinculum promissionis internæ, quam solius propositi, ut ex se constat; ergo aliquam obligationem illa addit, alias nihil inter ea distaret. 4. Quia acceptatio necessaria non est ex naturæ jure, ut promissio obliget: ergo nec ut externe fiat. Probatur conseq. quia signa externa solum desiderantur propter acceptationem. 5. Si promissio interna juramento firmetur, obligat: ergo per actum mere internum potest aliquis homini obligari, & ita evertitur fundamentum, cui contraria sent. innititur. 6. Si quis heri actu interno promisit homini, hodieque ipsi significet, non denuo promittens, illo acceptante, manet obligatus: ergo antea erat: probo consq. quia illa significatio non obligavit. 7. Possessio sola voluntate non possidendi amittitur *l. 1. §. Si vir. l. 3. §. In amittenda, & l. Si quis 2. §. ult. ff. de acq. poss.* imo & dominium, ut quando res pro derelicta habetur; ergo promissio interna obligat. Tandem, quia promissio facta infanti, etiam de matrimonio contrahendo, obligat: ut dicemus disp. 6. num. 15. & 27. Quæ tamen mere interna videtur, cum incapax acceptandi infans sit. Quare hanc sent. tuentur *Ledesm. 2. par. quarti quæst. 18. art. 1. dub. 13. Palacios l. 5. de contract. cap. 11. §. Porro ut me am. Mendoza lib. 1. de pact. cap. 4. num. 8.* & ait *nu. ult.* posse eum, cui facta est hæc promissio mentalis, si confessione promittentis sibi constaret, & rem promissam repetere non posset, occulta compensatione sibi satisfacere, & in hanc magis inclinat *P. Molin. tom. 2. de just. tract. 2. disp. 266. paulo ante argum. solutionem*: & eam dicunt esse probabilem *Sotus, Angles, Aragon pro 2. sententia referendi*: & est satis probabilis.

II. sent. cui adhæreo, ait nullam obligationem inducere etiam stando in jure naturali, sed posse libere revocari. 5
Prob. 1. quia unus non obligatur alteri, nisi per modum sibi connaturalem, & humanum, qui est verbis vel signis externis: ergo quamvis Deo, *qui cordium scrutator est.* 1. Reg. 16. possit homo obligari actu interno, homini tamen, qui sola externa intuetur, non potest. 2. Probatur, quicumque superior absolutus, & independens ab alio, inducens obligationem per aliquam legem, potest pro libito valide revocare, itaut jam non obliget: sed homo libere inducit in seipso obligationem promissionis, ergo quamdiu superior absolutus est, quia alter nondum acceptavit poterit libere revocare. 3. Prob. ex *l. Qui absenti, ff. de acq. poss.* ibi: *qui absenti servo scribit, ut in libertate moretur, non eam mentem habet, ut statim velit servi possessionem dimittere, sed magis destinationem suam in id tempus conferre, quo servus certior factus fuerit.* Si ergo in promissione in absentia facta, etiam externa, deest ex natura rei animus se obligandi, donec absens acceptet, a fortiori in promissione interna, & consequenter minime obligabit. Hanc tenent *D. Th. 2. 2. quæst. 88. art. 1. corp. & 4. d. 38. qu. 1. art. 1. quæstiunc. 1. Abul. cap. 30. Nu. qu. 44. corp. Turrecr. 17. qu. 1. cap. 1. n. 2. Tabiena Votum 1. in pr. & q. 4. n. 5. & Sotus* quamvis dubius, in hanc magis inclinat *l. 3. de just. qu. 5. art. 3. post 2. concl. vers. de donatione autem & l. 4. q. 5. art. 1. ad 1. & l. 7. qu. 2. art. 1. in sol. ad 1. vers. Quod si contra arguas Cord. summ. q. 133. Merc. l. 6. de contr. cap. 16. §. En todos estos. Garcia de contract. 1. part. cap. 3. §. 4. Arag. 2. 2. q. 98. art. 3. f. 992. §. Dico 2. Lud. Lop. 1. par. instruct. in 1. edit. cap. 177. §. Ad quæstionem existimo. Angles flor. 1. p. q. 1. de voto art. 2. difficult. 4. Enriq. l. 13. de excomm. cap. 17. n. 5. in comment. lit. 1. Manuel. 1. to. summ. 2. de edit. cap. 95. statim in p. inc.* & docet esse probabilem *P. Mol. cit. pro priori sent.* & videntur tenere *Ricard. 4. d. 38. art. 5. qu. 1. init. & Angel. Votum 1. init.* ubi dicunt omnem promissionem licitam, si acceptetur ab eo, cui fit, obligare, & tenet *Gutier. l. 2. qu. can. cap. 22. n. 4.*

Ad 1. arg. & confirmationem, nego esse mendacium, 6
aut infidelitatem, quia ea videtur inesse tacita conditio illi promissioni internæ, si alteri intimata ab eo acceptetur: nec est simile de promissione interna, facta Deo, quia ei omne cor patet. Ad 2. Distinguo antecedens, obligatio promissionis pendet a sola propria voluntate, tamquam a principali movente, & tribuente vim obligandi, tam promissioni, quam acceptationi alterius: concedo, at non pendet a voluntate acceptantis, tamquam a conditione, sine qua non oritur obligatio: nego. Ad confirm. fateor totam obligationis radicem esse promittentis voluntatem: desideratur tamen acceptatio alterius, ut conditio sine qua non. Ad 3. Quoad hoc est majus vinculum, quia promissio interna est obligationis radix, & ita licet nondum intimata sit, majorem vim habet, quam propositum, eam tamen minime exercere valet, donec intimetur: ut catena ferrea majorem ligandi vim habet, quam tenuis filus, at hanc vim non exercebit, nisi applicetur. Ad 4. Nego stando in jure naturæ, non esse necessariam acceptationem, ut dicemus disp. 6. nu. 10. Ad 5. Si juramentum illud fiat Deo, obligabit, quia habet rationem voti: secus si fiat homini more promissionis humanæ: ut dicemus disp. 7. Ad 6. In eo casu durat adhuc moraliter præcedens promissio, cum revocata non sit, & ad hoc intimatur, ut acceptetur, quare accedente acceptatione nihil majus desideratur. Ad 7. Quamvis internus actus sufficiat ad aliquid in se ipso amittendum, non tamen sufficit ad jus in alterum transferendum per contractum: cum more humano obligatio in contractibus oriatur. Ad ultimum, Promissio facta infanti præsenti non est interna, nec stando in jure naturali obligaret, sed obligat solo jure positivo, quo cautum est favore infantis non requiri acceptationem: ut dicemus disp. 6. n. 15.

DISPUTATIO IV.

Utrum ſaltem promiſſio interna facta Deo, quæ voti rationem habet, ducendi aliquam in uxorem, obliget?

SUMMARIUM.

Promiſſio facta Deo matrimonii, ſi inde bonum commune ſequatur, vel alias eſt in præcepto, an obliget, n. 1.
Quid quando eſt promiſſio contrahendi animo ante conſummationem profitendi. 2.
Quid ſi fiat hac conditione, niſi Deus aliud ſalubrius mihi inſpirarit. 3.
An omnis actus virtutis ſit materia voti, vel tantum quando ejus privatio non eſt majus bonum. 4.
Votum non ludendi, quando ludus eſt actus virtutis, an obliget. 5.
An obliget votum matrimonii, quando quis ſe experitur fragilem: prima opinio, non obligare. num. 6. contraria verior. num. 7. ſolvuntur argumenta num. 8.
Quid, quando votum eſt matrimonii ob cauſam piam, & quando matrimonium, & legatum relictum conſanguineo pauperi ſit cauſa pia. 9.
Prima opinio, obligare, num. 10. & verior. 12.
Quando votum præcludit aditum ad perfectius bonum, ſi in ſe includat bonum, quod eſt materia voti, an obligei 11. & 13. fin.
Solvuntur argumenta. num. 13. & ibi, an valeat votum continendi, vel ducendi pauperem.

1 NEmini dubium eſt, promiſſionem Deo factam matrimonii contrahendi ex ſe, niſi aliis veſtiatur circumſtantiis, invalidam eſſe; eo quod cœlibatum, quem matrimonio dignioremeſſe definit *Trid. ſeſſ. 24. can. 10.* impedit: votum enim eſt promiſſio melioris boni, teſte *D. Thom.* quem omnes ſequuntur 2. 2. *q.* 88. *ar. 2. corp. fin.* Similiter eſt certum, hoc votum obligare caſu, quo matrimonium eſſet in præcepto, ut ſi vovens defloraret virginem fide data de matrimonio: quia tunc præſtantius eſt matrimonium, cum ſit in præcepto. Item quando ex eo matrimonio ſeparetur utilitas maxima totius republicæ: ut pax inter principes Chriſtianos, bellorumque ſedatio, vel copioſa infidelium converſio: Quia tunc utilius eſſet ad Dei honorem matrimonio copulari. Extra hos vero eventus, triplici circumſtantia poteſt votum hoc veſtiri, ut meriro dubitari poſſit, an tunc obliget. 1. eſt, ſi quis voveat firmiſſimo animo profitendi religionem ante matrimonii conſummationem. 2. eſt, quando id voveret in remedium concupiſcentiæ, quia ſe nimis fragilem experitur. 3. quando intuitu pietatis voveret ducere pauperem. Quare in triplici hoc caſu præſens difficultas locum habere poteſt.

2 Quoad 1. caſum, videtur id votum eſſe validum: quia eſt de re bona, ut de Sacramento, ejuſque gratia recipienda; 2. Quia non præcludit viam ad majus bonum, cum ante matrimonii conſummationem poſſit vovens ingredi religionem, idque in animo habeat. Et ita *Sotus lib. 7. de juſt. q. 1. a. 3. verſ. Sed ais ſaltem licere*, inquit valere votum matrimonii, in utrinque votum caſtitatis emiſſum ſit: ut contigit in matrimonio B. Virginis. ¶. Verum dicendum eſt validum eſſe id votum, ſi eſſet aliqua peculiaris ratio, ob quam ad Dei honorem id matrimonium expediret, ut evenit in matrimonio B. Virginis: ſeclulo tamen hoc caſu nullo modo eſſe validum. Probatur 1. quia ducere uxorem eo animo eſt regulariter illicitum, ut dicemus infra diſp. 43. num. 7. 2. Quia eſt votum de re inutili, & contra matrimonii naturam, quod ad ſobolem procreandam inſtitutum eſt. Quod ſi dicas non eſſe inutile, ſed ad recipiendam illius Sacramenti gratiam: nil confert hæc evaſio, quia gratia uberior recipi poteſt per alia Sacramenta, & abſque tertii damno, eo vel maxime quod gratia matrimonii ad eum finem conſertur, ad quem matrimonium inſtitutum eſt, & ideo id votum regulariter irritum eſſe docet *Aragon* 2. 2. *quæſt.* 88. *art.* 2. *fol.* 982. *col.* 1. *initio.*

3 Hinc infero contra *Sot. l. 7. de juſt. q. 1. a 3. paulo ante ſolut. on. argum. verſ. Quod ſi arguas*, dicentem valere votum, quo aliquis vovet matrimonium, niſi ſalubrius aliquid de ipſo Deus diſpoſuerit: infero (inquam) id votum eſſe irritum. Quia ea conditio tacite cuilibet voto inest: cum votum non infringat, qui in melius commutat. *c. Pervenit, de juræjur.* quare ejus expreſſio operari minime debet, ut votum aliius irritum valeat. Expreſſio enim eorum, quæ tacite inſunt, nil operatur *l. 4. de ff. legat.* 1. Item quia impeditur majus bonum, nempe religio, & cœlibatus, & præcluditur via Spiritui ſancto, ne perfectiorem viam inſpiret, niſi id faciat antequam matrimonium celebratum ſit.

4 Pro ſolutione 1. argum. obſervandum eſt, quoſdam virtutis actus reperiri, quorum privatio perfectius bonum continet, eo quod includunt acceſſum ad res terrenas, menſque circa eas evagatur: inter hos numeratur ludus honeſtus, amicorum convivium, veſci cibis ſalari utilibus, quæ ad urbanitatem, aut alias virtutes pertinent: eſt tamen votum de his rebus irritum, gratius enim Deo eſt ab his abſtinere. Eodem modo ſe habet matrimonium, quamvis enim ſanctum ſit, ac gratiam conferat, votum illius non eſt Deo acceptum, eo quod ejus privatio eſt melior: quia mentem a divinis avocet, quod egregie docuit *Palud. 4. d. 38. q. 1. nu. 22.* ubi objiciens votum non ducendi uxorem, eſſe irritum, eo quod non contrahere eſt malum, cum ſit privatio boni matrimonii: reſponder his verbis: *Privatio boni, quæ includit majus bonum, eſt bona. Sic eſt hic, quia matrimonium habet actum carnalem, & diſtractionem mentis, & licet non contrahere matrimonium, non includat vacationem Deo; tamen ſecundum communem modum loquendi, vovere non contrahere matrimonium, includitur diſponi melius in Deum, & non impedire a Deo, impedimentis, quæ matrimonium cauſat.*

Ad 2. Dico ex natura ſua præcludere viam: quia ex parte ſua ducens uxorem obligat ſe ad conſummandum, niſi religionem eligat, & alias contrahere matrimonium, eſſet vanum & inutile: 5

Hinc infertur non ita caute locutum *Manuel. 1. tom. ſum. in 2. edit. c. 189. num.* 10. ubi ait votum non ludendi minime obligare, quoad ludum, quia ratione honeſtæ recreationis exercetur: quia eſt contra bonos mores, cum ludus honeſtus ſit actus virtutis Eutrapeliæ, teſte *D. Th.* 2. 2. *q.* 168. *art.* 2. *corp.* Sed dicendum eſt obligare ratione dicta num. præcedenti, licet enim ſit actus virtutis, at continet acceſſum ad creaturas, mentiſque evagationem: quamobrem gratius Deo eſt carnem domare, a recreatione hac honeſta abſtinendo: ſed ubi abſolute eſſet votum non ludendi, bene exiſtimo non comprehendi hunc ludum, niſi expreſſe, aut tacite vovens aliud intenderet, vel ratione periculi limites ludi honeſti tranſgrediendi. Quia mens jurantium ea videtur eſſe, ut a ludo illicito, quo bona dilapidantur, abſtineant. 6

In 1. caſu, quando vovet aliquis matrimonium, quia ſe fragilem, ac frequenter carnis tentationibus ſuccumbentem experitur: duplex eſt ſent. 1. non obligare. Prob. quia eſto huic conſilium ſit uxorem ducere, voto tamen ſe ad id aſtringere, eſt Spiritui ſancto viam præcludere, ne perfectiora, & efficaciora media inſpiret, ad eum finem comparandum. Et confirmatur, quia efficitur vovens impotens in perpetuum ad continentiæ, & religionis ſtatum, cum tamen tentationes illæ ceſſare poſſint. 2. quia ſcelus eſt uti matrimonio vitandæ fornicationis gratia, teſte *D. Th. 4. d. 31. q. 2. a. 2. ad* 2. ubi addit non eſſe ad hoc inſtitutum matrimonium: ergo dirigere matrimoniuin in hunc finem, eſt culpa, & conſequenter votum de ineundo matrimonio ob hunc finem, irritum erit. Tandem, quia non obſtante hoc voto, licitum eſt huic ingredi religionem: ergo votum eſt irritum. Et ita tenent *Sot. l. 7. de juſtit. quæſt.* 1. *art.* 3. *verſ. Contra hanc autem Aragon.* 2. 2. *quæſt.* 88. *art.* 2. *fol.* 982. *col.* 2. *ante* §. *Sed reſtat nunc*, & *multi Neoterici docti*, & eſt probabilis.

II. Sententia verior, ait id votum validum eſſe, ac obligare ad ducendam uxorem. Prob. 1. quia huic eſt melius conſilium ducere uxorem, juxta illud D. P. 1. Cor. 7. *Melius eſt nubere quàm uri.* Ergo id votum, tanquam de meliori bono, firmum erit. Et confirmatur, quia ad honorem Dei, & ut gratius aliquid ſit, non refert quid in univerſali, & in ſe conſideratum, præſtantius ſit, ſed quid hic, & nunc præſtet, (actus enim humani ex circumſtantiis adjunctis honitatem, aut malitiam ſortiuntur) ſed huic eſt melius attentis omnibus circumſtantiis uxorem ducere. Ergo valet votum. 7

2. Quia ſi habens concubinam, a qua difficillime recedere poſſet, voveret ſe illam ducturum, ut vel ſic a peccati ſtatu deſiſteret, teneretur utique, niſi mallet religionem, cum id ſit ſaluberrimum conſilium, multoque gratius Deo, quam prædicto periculo expoſitum in ſæculo manere, ergo. Et confirm. quia quilibet doctus, & prudens conſtantia attenta illius fragilitate, lapſuumque frequentia, obligare eum ad id, niſi religionem eligeret, etiam ſi votum non emiſiſſet. Ergo a fortiori, voto emiſſo. 3. Quia ſi hic emitteret votum, vel eam ducendi, vel intra annum religionem ingrediendi, videtur abſque dubio teneri ingredi, niſi vellet eam ducere: ergo ducere uxorem in hoc eventu, eſt legitima voti materia: alias votum illud diſjunctivum, invalidum eſſet, cum altera ejus pars non eſſet materia apta voti. Tandem, quia hoc votum non impedit conſilium, nec continet deſcenſum a perfectiori continentiæ ſtatu, ad imperfectiorem matrimonii ſed potius eſt ſanius huic conſilium, matrimonium, & aſcendit ab iniquiſſimo concubinatus ſtatu ad matrimonium: ergo valet votum. Et ideo hanc ſent. amplectuntur *Cajet.* 2. 2. *q.* 88. *a.* 2. *dub. ult. Navar. ſum. Hiſp. & Lativ. c.* 12. *nu.* 43. *fin. Bellar. l.* 2. *de Monach. c.* 14. *Enriquez l.* 11. *de matr. c.* 6. *nu.* 5. *P. Molin. t.* 1. *de juſt. tr.* 2. *diſp.* 149. §. *Verum enim vero: Angles florib.* 2. *p. q.* 1. *de Soto q.* 1. *diſpc.* 12. *Ludov. Lop. 1. p. inſtruct. c.* 44. §. *Votum abſolute. Philiar. de offic. ſacer. t.* 1. *p.* 2. *l.* 3. *c.* 17. *n.* 3. *Manuel. 2. to. ſum. c.* 94. *n.* 14. & *communiter juniores docti.*

Ad 1. argum. ex propoſitis num. 6. dico, quamvis votum matrimonii ex ſe majora bona impediat, ſecus tamen eſt in hoc homine. Ad confirm. fateor effici impotentem: at id huic præſtantius eſt. ad 2. dico cum *Cajet.* 2. 2. *q.* 88. *art.* 2. *dub. ult.* eſſe peccatum uti matrimonio, ad vitandam fornicationem, quando alia via facile vitari poteſt: ſecus, quando eſſet difficile, ut in præſenti caſu. Ad ultimum, nego conſeq. ut ſponſalia, & matrimonium ratum, & votum perpetuo ſerviendi xenodochio, valida ſint, quamvis iis non obſtantibus, licitum ſit religionem profiteri. 8

In 3. tandem caſu, quando in honorem Dei vovet aliquis matrimonium, eo quod eſt cauſa pia. Supponendum eſt, quando matrimonium ſit cauſa pia: & ut ſit talis, non ſatis, eſt ut ſit cum pauperc, ſed deber promitti pietatis intuitu, ſecus ſi affectione, aut con- 9

conſanguinitatis cauſa. Sic dicit *Bal. l. illud n.* 1. *C. de ſacroſ. Eccleſ.* ubi duo exigit; ut cauſa pia ſit, nempe, ut concurrat pietas perſonæ, & cauſa pietatis fiat: unde (inquit) ſi quis diviti leget, quamvis amore Dei ſe legare aſſerat, non eſt cauſa pia: quia deficit pietas in perſona. Et contra, ſi pauperi legaſſet aliquis, non intuitu pietatis, non eſſet legatum pium: quia deficit pietas in cauſa. Quod expreſſe colligitur ex *l.* 35. *t.* 4. *p.* 5. ubi ponderans ea lex, quando alimenta ſint cauſa pia, ſic ait, *las deſpenſas que un home fiſci eſſe en criar a otro, por Dios*, ubi *Greg. Lopez verb. Seria*; dicit legem illam inniti in eo quod nutritor aluerit cauſa pietatis. Idem *Panor. in proœm. decret Greg. parte quæ incipit. Gregorius dividitur n.* 25. & 26. & *ibi Fel. parte, quæ ſic incipit, Greg. Epiſc. n.* 25. ubi explicantes quando promiſſio ſit cauſa pia, aſſerunt id eſſe, quando intuitu Dei ſit, idem *Tiraq. de priv. piæ cauſæ, in præfat. n.* 3. ubi duplicem conditionem aſſignatam requirit ut legatum pium ſit, qui tota illa præfat. conſulendus eſt. Hinc quando aliquid promittitur, vel legatur conſanguineo pauperi, non cenſetur legatum pium: præ valere enim præſumitur ſanguinis affectionem, cum ea naturalis eſt: (quamvis fatear hoc non cafere difficultate, contrarium enim tenent ſatis probabiliter alii, quos refert, & ſequitur *Gutier. conſ.* 26. *n.* 8. & ſaltem ubi primum in legato ſit mentio paupertatis, eſt legatum pium: ut optime probat ibi *Gutier.*) ſed præſumi prævalere affectionem, & non eſſe legatum pium, ex multis Doctorib. probat ibi *Tiraq. n.* 16. 17. quamvis ipſe cogitandum relinquat: & idem tenet cum multis, quos refert *Menoch. de præſump. l.* 4. *præſump.* 115. *a n.* 6. *ad* 10. In matrimonio tamen poteſt eſſe, ut promittatur diviti, & ſit cauſa pia, ut ſi puella dives pudicitiam proſtituet, & quidam, ut illam ad meliorem frugem, vitamque honeſtam revocaret, promitteret illi matrimonium, eſſet cauſa pia: quia jam concurrit pietas in perſona, & in cauſa. 10

Hoc ſuppoſito videtur id votum obligare, non abſolute ad ducendum illam, ſed ex ſuppoſitione ſi vovens non eligat religionem. Quia ſub conditione voveret; Si duxero uxorem, ducam pauperem, abſque dubio valeret: ergo licet ea conditio non exprimatur, valet. Prob. conſeq. nam ea conditio tacite inest; ea enim non adjecta, eſto votum validum eſſet, poſſet manere in perpetua continentia, vel religionem ingredi: eo quod uterque ſtatus eſt perfectior. 2. Quia id votum duo includit, alterum ducendi uxorem, alterum autem, ut ea pauper ſit: ergo quamvis prius non obliget, obligabit tamen poſterius, ſi velit matrimonium inire; cum ſit opus valde pium. Et confirmat. quia videtur voviſſe eleemoſynam ſupererogationis, ſe ipſum illi tradendo, quaſi vice dotis. 3. Quia ſi quis juraret mulieri, ſe eam ducturum, ut illius inopiam ſublevaret, teneretur utique: cujus ratio eſt, quia juramentum præſtatur in favorem hominis, ſed hoc votum emittitur etiam in favorem illius pauperis: ergo ſimiliter obligat. 4. Quia ſi quis ſic vo- 11
veret, aut ſe continentem vitam ducturum, aut cum femina paupere contracturum matrimonium, validum eſſet votum: ergo illa pars poſterior eſt materia legitima voti, alias totum disjunctivum eſſet irritum. Demum probatur ex regula, quam tradunt *Palud. 4. d. 38. q. 1. n. 29.* & 30. *D. Anton. 2. p. tit. 11. c. 2. ante* §. 1. *verſ. Nota tertio Sylv. Votum* 1. *q.* 5. *fin. Tabiena Votum* 1. *fin.* quando votum includit aliquod bonum, quod poteſt eſſe ipſius materia, eſt validum, licet illud perfectiora bona excludat: ut ſi quis voveat laxiorem religionem, ſeque in ea permanſurum ratum eſt votum: quia prædicta religio eſt materia ſufficiens voti, reſpectu ſæcularis vitæ, licet non reſpectu ſtrictioris religionis: ſed ita contingit in præſenti caſu, nam votum ducendi hanc pauperem includit aliquod bonum, quod poteſt eſſe materia voti, nempe eleemoſynam illam: ergo validum eſt, & obligabit non obſtante, quod præcludat viam ad ſtatum altiorem. Itidem hanc ſententiam ſupponit *Armilla verb. Votum n.* 22. ait enim ligatum duplici votorum incompatibili, altero religionis, & altero ducendi pauperem, teneri dignius votum obſervare: proindeque ſupponit hoc votum eſſe validum. Et docent de voto ducendi meretricem, ut a peccato reſipiſcat, *Enriquez lib.* 11. *de matrim. cap.* 6. *n.* 5. *Philiarchus de offic. Sacerd. tom.* 1. *p.* 2. *l.* 3. *cap.* 19. *n.* 3.

12 Ceterum quamvis hæc argumenta fortiſſima eſſe videam, perſuadere mihi non poſſum hanc opinionem, & ideo illam ſolum veram eſſe credo, caſu, quo ſub conditione voveret, Si ducturus ſum, ducam pauperem: ſimiliter ſi preſſus carnis tentationibus, & expertus ſe non poſſe continere, voveret ſe ducturum uxorem pauperem, aut meretricem in honorem Dei, valeret. Quia jam votum ducendi obligat: ut diximus nu. 7. & illud addictum eſt opus pium. Verum quando nullus habetur reſpectus ad propriam fragilitatem, ſed tantum ad id opus pium exercendum, credo votum irritum eſſe, ad nihilque obligare: quare licet velit uxorem ducere, non tenebitur illam pauperem, aut meretricem, quam vovit, accipere. Et ratio eſt, quia ex parte voti præcluditur via Spiritui S. ne altiorem ſtatum inſpiret, & continet deſcenſum a perfectiori continentiæ ſtatu ad imperfectiorem matrimonii: quæ totalis eſt ratio, ob quam univerſi affirmant matrimonium non eſſe legitimam voti materiam. Et confirm. quia hic non ſe obligavit ſub conditione, ſi uxorem ducat, nec ad duo, ſcilicet ad ducendam uxorem, & ut ea ſit pauper, ſed abſolute, & per modum unius, ad ducendam pauperem: ergo non poteſt fieri diviſio, ut affirmemus valere quoad hoc, ut ducenda pauper ſit, non autem quoad ducendi obligationem. 13 Ad 1. argum. ex propoſitis n. 10. dico, alio modo exprimi, quam tacite inſit, quia quando exprimitur, non obligat ſe vovens ad matrimonium, nec ex parte ſua præcludit viam digniori ſtatui, ſed caſu quo indigniorem matrimonio eligat, obligat ſe ad id opus pium ducendi pauperem, aut meretricem: at dum non exprimitur, ex parte voti obligat ſe ad ſtatum imperfectiorem: quia ratione votum matrimonii regulariter eſt nullum, quamvis in eo etiam tacite includatur, niſi vovens perfectiorem vivendi normam amplectatur. Ad 2. Ea non includit per modum plurium votorum, ſed per modum unius, & tanquam quid individuum: unde vel totum votum eſt validum, aut totum irritum. Ad confirmat. Fateor eam eſſe eleemoſynam, at non eſt voti materia, quia impedit perfectius bonum. Ad 3. Si juramentum illud fieret ſoli Deo, non obligaret, ſicut nec votum: ſi vero fieret ipſi mulieri, obligaret utique ſicut & promiſſio ſimplex ipſi facta: quia dum aliquid homini promittitur, modo id licitum ſit, nil refert perfectiuſne, an imperfectius ſit. Ad 4. Dico conſulendam eſſe voventis intentionem, nam ſi ſolum ſub ea disjunctione vovere voluit; votum profus eſt irritum: ſi autem quaſi ſub conditione, in hoc ſenſu, Voveo me vitam continentem acturum, aut ſi duxero uxorem, ducturum pauperem: valeret utique, ut dixi n. 12.

Ad ultimum dico: eam regulam procedere, quando impleto voto, non omnino præcluditur via ad illud bonum perfectius, ut dum quis vovet perſeverantiam in religione laxiori: quia etiam poſt id votum, & profeſſionem pater aditus ad ſtrictiorem: ſecus quando voto impleto, omnino præcluditur via ad ſtatum perfectiorem: ut conſummato matrimonio non eſt tranſitus ad continentiæ, aut religionis ſtatum.

DISPUTATIO V.

Utrum quæcumque promiſſio externa ſufficiens ſit ad ſponſalia conſtituenda, vel ſaltem ut promittens teneatur: an potius deſideretur promiſſionem eſſe mutuam.

SUMMARIUM.

Ad ſponſalia exigitur promiſsio mutua. nu. 1.
Satis eſt, ut altero expreſſe promittente, alter tacite repromittat per aliqua ſigna, & quæ ſint illa, & an ſat ſit taciturnitas. 2.
Quæ vertantur in dubium in hac diſputatione. 3.
An cenſenda ſit repromiſsio, quando altero promittente, alter accepiat. 1. opinio affirmativa. 4.
2. Verior negativa. num. 5. & ibi explicatur, tacens quando cenſeatur conſentire.
Solutio argumentorum 6.
Poſt num. 6. ponentur cetera ſummaria hujus diſputationis.

IN hac diſputatione citra controverſiam eſt, deſiderari mutuam promiſſionem, ut ſponſalia ſint, idque colligitur ex *l.* 1. *ff. de ſponſal.* ubi vocantur ſponſalia, repromiſſio, id eſt, reciproca promiſſio. Et ratio eſt, quia cum ſponſalia ſint prævia matrimonio, quod utriuque contrahentis vinculum deſiderat; ipſa quoque neceſſario exigunt mutuam promiſſionem, & utrinque vinculum. 1

Satis tamen eſt, ut repromiſſio alterius tacita ſit per aliqua ſigna, quæ ipſius etiam promiſſionem indicent. Nam tam ſponſalia, quam ipſum etiam matrimonium, aliorum conſtratuum more, ſignis celebrari poſſunt. Quæ vero ſint hæc ſigna, dicemus late infra hoc lib. diſp. 22. per tot. & diſp. 16. nu. 6. Supponо etiam exigi acceptationem promiſſionis, ut diſput. ſequenti tractabimus, ubi etiam, an ad hanc acceptationem ſufficiat taciturnitas. 2

Tria tamen vertuntur in dubium. 1. an cenſenda ſit repromiſſio ſufficiens ad ſponſalia, quando alter fidem dedit de matrim. contrahendo; alter vero non repromiſit expreſſe, ſed acceptavit promiſſionem: ut dicendo, Placet, vel Accepto, vel Gratias tibi ago pro beneficio in me collato. 2. An eſto non ſit repromiſſio, maneat tamen, qui fidem dedit obligatus ad matrimonium: alter vero qui minime repromiſit, ab obligatione immunis. 3. An hæc ſimplex contrahendi matrimonium promiſſio obliget ad mortale. 3

Circa I. dub. aliqui cenſent, eam acceptationem eſſe repromiſſionem, atque ita vera confici ſponſalia, & utrumque manere obligatum. Probatur, quia ſicut matrimonium claudicare nequit, ſed ex utraque parte, aut ex neutra debet eſſe validum, ita & ſponſalia ſimiliter: ſed dicente altero per verba de præſenti, Accipio te in meam; ſi mulier reſpondeat, Placet, eſt matrimonium: ut dicemus hoc lib. diſp. 18. n. 10. ergo dicente altero per verba de futuro, Accipiam te in meam, ſi mulier reſpondeat, Placet, erunt vera ſponſalia: & cenſebitur illa repromiſſio. Et confirm. quia acceptans videtur virtualiter repromittere: cenſetur enim velle utrinque parem obligationem contrahi, prout in matrimonio contingit. Hanc ſentent. docet *Palud. 4. d. 27. q. 1. art. 1. n. 4. Veracrux append. ad ſpeculum, dub. 9. ad 2. f. 44. Enriquez l. 11. de matr. c. 13. n. 2.* ubi addit deſiderari, ut ſponſalia non ſint, ita alterum promiſſionem acceptare, ut expreſſe repromiſſionem excludat. Et videntur tenere *D. Ant. 3. par. t. 1. c. 18. initio. Roſella verb. Sponſalia num. 1.* & *ibi Sylv. initio*, ubi ajunt eſſe ſponſalia, ſi alter ſe acceptare oſtenderit. Videntur etiam idem ſentire *Tabiena verb. Sponſalia q. 3. n. 4. f. Nav. Sum. Hiſp. c. 22. n. 22.* aſſerunt enim non eſſe ſponſalia, ſi altero promittente, alter minime acceptet: quare a contrario

trario sensu, videntur dicere secus esse, quando acceptat. Nec caret probabilitate hæc sententia.

5 Verius tamen est minime sufficere acceptationem promissionis, ut censeatur repromissio, & acceptans allegetur. Probatur, quia in dubio obligatio inducenda non est, cum sit contra possessionem voluntatis suam libertatem possidentis: sed acceptans illam promissionem, potest acceptare, in quantum est in sui favorem, nempe, ut solum promittens ipsi obligetur, ergo si aliud obligationis mutuæ signum non intersit, minime dicendum est ex illa acceptatione repromittere, & obligari. Et confirm. quia tacens censetur consentire, in quantum est in sui favorem, non tamen in sui præjudicium, *regul. Qui tacet, de regul. jur. in 6.* quæ in hoc casu verificatur, ut docet ibi *gloss. & Innoc. cap. in Gen. de elect. n.8. Panor. c. Nonne, de præsumpt. n.1. & ibi Fel n.19. Covar. q. practic. c.15. n.5.* & late *Menoch. de præsumpt. l.3. præsumpt. 42. n.4. Fulv. Pacian. l.1. de probatio c.30. n.4.* ubi alios referunt. De qua regula ultra dictos consulendus est *idem Covar. 3. var. cap.15. num.4. vers. Etenim, Greg. Lop. l.1. tr. 161 p.4. verb. Otorgando, & l.23. tit.34. p.7.* & latius aliis *Fulv. Pacian. d.c.30. & toto c.29.* unde taciturnitas non est sufficiens consensus signum ad obligandam personam: ut bene docet *gloss. l. Filiusfamilias 8. verb. Non probatur ff. de procurat. Dynus reg. is qui tacet 44. de reg. jur. in 6. nu. 3. Bald. l. Si fi. n.4. Cod. ad S.C. Vell. Ful. Pacian. d.c.29. num.15.* ergo similiter acceptans promissionem, censetur solum acceptare, in quantum est in sui favorem, ut alter maneat sibi obligatus, non autem in sui præjudicium, ut ipse obligetur: taciturnitas enim est quædam tacita acceptatio, ut dicemus disp. seq. n.11. Et ideo hanc sententiam tenent *Soto 4. d.27. q.2. ar.1 post 1. concl. vers. In contrarium tamen. Lud. Lop. 2. tom. instruct. materia de matrimonio, cap.36. fol.1032. §. Præterea quoniam. Petrus de Ledesm. de matrim. q.43. art.1. dub.1. §. In hac difficultate vers. Sit conclusio: & in solutione ad 6.*

6 Ad contrarium argumentum dico, disparem esse rationem, nam matrimonium nullatenus claudicare potest, nec alia ratione acceptari, quam ut matrimonium: sponsalia tamen, quamvis ut sponsalia claudicare nequeant, at quatenus continent promissionem, possunt claudicare; & potest esse promissio unius, absque alterius repromissione: quare possunt acceptari in quantum promissio obligans solum promittentem. Ad confirmationem, nego id censeri, sed acceptat, in quantum est in sui favorem.

SUMMARIUM.

An quando alter solus promittit, maneat ipse obligatus. 1. sententia manere, n.7.
Quid referat obligare ut sponsalia, vel ut promissionem. 8.
2. Sententia, non obligari nisi repromittat incontinenti. 9.
3. Sententia, neutrum obligari. 10.
Sententia auctoris media. 11. 12. 13. & 14.
Quando alter diu differt repromittere, manet alter liber. 12.
An si gratuitæ promissioni accedat repromissio, sint sponsalia. 13.
Si promissio fiat respective, & alter non repromittat statim, repromittat tamen antequam prior mutet consensum, sunt sponsalia: & credendum est ipsi dicenti mutasse voluntatem, 14.
Quando sit promissio gratuita, & quando respectiva, 15.
Solvuntur argumenta, & explicatur l. Continuus ff. de verb. oblig. 16.
Post n.16. ponuntur summaria reliqua hujus disputationis.

7 Dubium II. An dato non sit repromissio, illa simplex acceptatio; is tamen qui fidem dedit, obligetur ad contrahendum matrimonium, altero minime obligato. Tres invenio sententias. Prima ait, eum qui fidem dedit adstringi ad matrimonium contrahendum, non vi sponsalium, cum ea nulla sint, quia defuit repromissio, sed vi simplicis promissionis. Ratio est, quia quamvis sponsalia claudicare nequeant, sed aut uterque, aut neuter obligatus manere debeat: at simplex promissio potest esse ex parte unius, altero immuni ab obligatione manente: ut contingit dum aliquid liberaliter promittitur: ergo cum hic, alter promiserit matrimonium, altero nil repromittente, solus promissor obligabitur. Sic docet *Guillermus*, quem refert, & sequitur *D. Anton. 3. p. t.1 c.18. initio, vers. Nota ergo. Rosella vers. Sponsalia n.1.* ubi *Tabiena q.3. n.4. fi. Armilla n.3. fin. Soto 4. d.27. q.2 art.1. post 1. conclusionem, vers. In contrarium. Nav. summa cap.22. Hispan.22. vers. Lo quarto, Latine n.25. init. Bart. a Ledesma dub.8. de matrim. §. Annotare oportet hic primo. Lud. Lop. t.2. instruct. materia de matrim. cap.36. fol.1031. §. Perpendendum est & fol.1032. §. Præterea quoniam. Petr. Ledesm. de matr. q.43. art.1. dub.1. ad 6. Segura 2. p. direct. cap.15. n.14. Manuel 1. tom. summæ 2. edit. cap.244. n.1. concl.1.* & supponere videtur *Enriquez l.11. de matr. c.13. n.2.* ait enim quando alter expresse excludit repromissionem non esse sponsalia, nec sub mortali obligare: quare supponit aliquam contractam esse obligationem.

8 Refert tamen multum, an promissio hæc obliget vi sponsalium, an vi simplicis promissionis: cum priori casu oriatur impedimentum publicæ honestatis: posteriori autem minime.

9 2. Sententia ait, si is cui promissio fit, incontinenti acceptet, obligari sponsorem: si tamen non statim, sed ex temporis intervallo, non obligari. Probatur ex *l. Continuus, 137. in princ. ff. de verb. oblig.* ibi, *Continuus actus stipulantis, & promittentis esse debet, ut tamen aliquod momentum naturæ intervenire possit: & cominus responderi stipulanti oportet. Ceterum si post interrogationem aliud agere cœpit, nihil proderit, quamvis eadem die spopondisset*, sic. *Ang. verb. Sponsalia, n.19. ubi Sylv. initio.*

10 3. Sententia ait, si alter non repromittat, neutrum obligari. Probatur, quia matrimonii promissio non est gratuita & liberalis donatio, sed contractus onerosus, Facio, ut facias, ergo habet implicite tacitam conditionem, si alter similiter se obliget: ac proinde non se obligante, nulla consurget ex priori promissione obligatio. Et confirmatur ex doctrina *gloss. l. In vendentis, verb. In vendentis, C. de contrah. empt. Bart. l. 1. n.3. Cod. de summa Trinit.* ubi *Jas. n.24.* qui docent, quoties verbum, Volo, adjungitur actui, qui ita ex duorum voluntate pendet, ut absque mutuo consensu perfici nequeat, minime disponere, nisi utriusque consensus accedat, ut, Volo vendere: cujus rationem reddit ibi *Bart.* quia verba contractus juxta ipsius naturam intelligi debent, *l. Si uno, ff. locati l. Si stipulatus, ff. de usuris*, ergo cum matrimonium ex duorum consensu perficiatur, illud promittens nihil disponere censetur, nisi utriusque consensus, ac promissio accedat. Sic docet *Veracruz append. ad spec. dub.9. ad 2. fol.44.* & videtur tenere *P. Molina tom.2. de just. tract. 2. disp.263. fol.69. ante §. Non defuerunt*, ubi ait, id interesse inter gratuitam promissionem, & non gratuitam, sed respectivam, ut pretii in emptione, ducendi aliquam uxorem, nisi in sponsalibus, quod prior est absoluta, & statim promittentem obligat: posterior vero sua pte natura est conditionalis, Si & retribuas, ac repromittas, atque ea de causa ante utriusque promissionem completam, neutrum obligat, sed cuique licet libere resilire.

11 Ut tamen has sentent. conciliem, suppono suspensionem matrimonii bifariam fieri posse. 1. gratis, per modum cujusdam liberalis promissionis, nulla ex justitiæ debito expectata repromissione. 2. non gratis, sed respective, & per modum contractus conditionalis expectantis alterius repromissionem: ut in omnibus contractibus ultro, citroque obligatoriis contingit.

12 Sit I. Conclus. quando matrimonii promissio fit gratis, & liberaliter; tunc altero acceptante promissionem, nec repromittente, solus promittens obligatur: & in hoc casu 1. sent. verum habet, & probatur ejus ratione.

II. Conclus. si tunc alter post acceptationem diu distulerit repromissionem, & matrimonium perficere, censetur contemnere, atque ita qui promisit, manebit liber ex tacita remissione. Quia cum promissio matrimonii mutuam ex se repromissionem exigat, tendatque ad matrimonii complementum, evidens contemptus, ac tacitæ remissionis signum apparet, diu repromissionem, ac matrimonium protrahere. Ita *Soto 4. d.27. q.2 art.1. post 1. conclus. vers. In contrarium, Lud. Lop. 2. tom. instruct. materia de matrim. cap.36. §. Præterea quoniam.* Hoc autem tempus arbitrio prudentis attentis circumstantiis occurrentibus perpendendum est.

13 Sed rogabis, an, si præcedente hac gratuita matrimonii sponsione, alter ex gratitudine repromittat, consurgant vera sponsalia. Posset aliquis partem negativam opinari, hac ductus ratione, sponsalia habent veram contractus naturam, ultro citroque obligatorii; sed duæ illæ sponsiones sunt duo actus dissoluti, & a se invicem dependentes, & proinde non habent veram contractus naturam: ut si ego aliquid tibi donarem, & tu vicissim mihi ex sola gratitudinis lege, non essent contractus, Do, ut des, sed duæ simplices donationes dissolutæ: ergo mutuæ illæ promissiones minime sponsalia efficient. At credo effici vera sponsalia. Probatur ex definitione sponsalium, tradita disp.1. n.7. concurrit enim hic mutua promissio matrimonii, verusque contractus, ultro citroque obligatorius consurgit, nec ad sponsalium veritatem desideratur, ut proprie sit contractus, Facio, ut facias; sed satis est, ut utrimque obligatio ad matrimonium accedat, quamvis altera gratis, & independens ab altera contracta sit. Nec est simile de duplici illa donatione, quia cum ex neutra parte fuerit obligatio, nullo modo potest habere rationem contractus, ultro citroque obligatorii.

14 III. Conclus. si promissio illa non gratis facta sit, sed respective, & per modum contractus, tunc necessaria est repromissio alterius, & dum ea non accesserit, prior promissio non est efficax ad obligandum promittentem, sed potest libere, ac tuta conscientia a fide præstita resilire. Hanc conclus. aperte probant rationes III. sententiæ, quæ in hoc eventu verissima est. Et insuper probatur, quia dum celebratur contractus, ultro citroque obligatorius, antequam utraque pars se obliget, nondum est contractus perfectus, sed ante contractus perfectionem libere potest alteruter resipiscere, ergo. Et in hoc casu vera est etiam 2. sent. nempe, ut obligetur promittens, exigi ut statim alter acceptet, & repromittat: addendum est tamen, ut omnino veritati consonet, quamvis statim alter non repromittat, sed post temporis intervallum, si tamen is, qui fidem dedit per modum contractus, adhuc in eadem voluntate persistat, vera conficientur sponsalia; dummodo continuitas sit moralis inter utramque promissionem. Prob. quia ad matrimonium non desideratur simultas, ac continuitas physica consensuum, sed sat est moralis: ut infr. l.2. disp. 32. per totam late probabimus, & explicabimus. Id tamen admonuerim, fidem in utroque foro adhibendam esse priori asserenti consensum revocasse: ut bene advertit *Ant. c. pœn. n.4. de sponsal.* Eaque ducitur ratione, quia in dubio præsumitur sub ea conditione consensisse, si alter statim repromittat.

15 Dices tamen, quando censebitur per modum contractus, & quando gratis, promittere? Resp. promittentis intentioni standum esse, quod si de ea minime constet, ex conjecturis desumptis ex antecedentibus deprehendetur. Si enim de matrimonio inter eos contrahendo tractabatur, manifestum est, promissionem non esse gratuitam; si autem nullatenus de hoc sermo erat, sed ob aliquod beneficium acceptum, quasi se gratum exhibens promisit, censetur ex gratitudine, ac benevolentia promisisse, & non per modum contractus respectivi: in dubio autem censetur juxta sponsalium naturam, quæ est, ut sit contractus mutuus, & respectivus, promittere: quare altero non repromittente, minime tenebitur.

16 Ad argum. 2. sent. desumptum ex *l. Continuus* (nam I. & III. sent. argumenta nostra, uti ostendimus, confirmant) resp. loqui in stipulatione, in qua verba cum illa solemnitate sunt de substantia, & summo jure agitur, & physice intelligitur continuitas, secus in contractibus aliis bonæ fidei, quale est matrimonium & sponsalia; sufficit enim moralis consensuum continuitas.

SUMMARIUM.

Promissio simplex ad mortale, quando inde sequitur damnum, & quid sit. num.17. & an sit pactum 20.
Quando nullum aliud damnum sequitur, præterquam privari re promissa. 1. opinio, non obligare 18.
An promissio non mutua matrimonii obliget ad mortale. 18. & 26.
2. Sententia media 19.
3. Sententia, obligare ad mortale, & restitutionem. 20.
Idem in utroque foro quando deficit falsa præsumptio, censendum est. 20.
Exigitur animus se obligandi, & quando censebitur non esse ad mort. 21.
Quid, si non exprimatur causa promissionis. 22.
Quid, quando res sunt mutatæ. 23.
Quæ sit materia notabilis, ut fractio promissionis sit mortalis. 24.
Omissio unius sacri promissi an sit mort. n.25. & solvuntur arg 27.

17 Dubium III. An promissio matrimonii non mutua, casu quo obligat solum promittentem, obliget sub culpa lethali. Hujus decisio pendet ex illa quæst. an promissio simplex homini facta, ab ipsoque acceptata, obliget sub mort. Dicitur autem promissio simplex, seu nuda, seu pactum nudum, quia nec roboratur ex eo, quod res promissa sit alias debita, nec onus imponitur, nec firmatur juramento, nec vestitur stipulatione, aut traditione rei, ut bene docent *Sylv. verb. Pactum q.2. Ang. ibi, init. Soto l.7. de just. qu.2. art.1. ad 1. Cov. de pact. p.2. §.4. n.12.* Et quidem quando res promissa levis est, constat, ejus transgressionem esse venialem. Similiter nemo dubitat esse mortalem fractionem fidei promissionis simplicis, quando inde sequitur aliud notabile damnum. Ut si promisi alicui mutuum centum aureorum, & ille promissioni fidens non quæsivit aliunde, ex quo grave in rebus suis detrimentum patitur. Unde status hujus quæstionis est, quando ex promissione non impleta, nullum aliud sequitur proximo damnum, quam carere re illa notabili sibi promissa.

18 Triplex igitur est sententia I. ait esse veniale. Prob. quia frangere hanc fidem non opponitur justitiæ, sed tantum virtuti veracitatis; nam sicut proferre dicta menti consona, est actus veracitatis, ita adæquare facta promissis. Unde *Cic. l.1. de offic.* definit veracitatem esse dictorum, conventorumque constantiam: ergo frangere hanc fidem, solum continet mendacii malitiam, mentiri autem non est mort. quando mendacium non est perniciosum. Et confirm. quia quantum attinet ad mores, eadem omnino deformitas apparet, sive quis verbis mentiatur loquens contra mentem, sive facto ipso violans fidem, sed illa, ubi non est perniciosa, est ven. ergo hæc. 2. Prob. quia non implere promissum, est tantum decipere, hoc autem solum est veniale: ut constat, quando quis profert mendacium officiosum, animo decipiendi, ergo & non implere promissum. Hanc sent. videtur tenere *D. Th. 2.2. q.88. art.3. ad 1.* ubi dicit secundum honestatem ex qualibet promissione hominem homini obligari. Sed vere eam non tenet, quia statim se explicat intelligere per debitum honestatis, debitum naturale, & in foro conscientiæ, prout distinguitur contra debitum civile, & ita explicat ibi *Cajet.* Videtur etiam tenere idem *D. Th. 4. d.38. q.1. a.1. qu.1. corp.* ubi ait, promissionem nudam non habere plenam obligandi vim. Sed nec in hoc loco hujus est sententiæ: nam per plenam obligationem, intelligit eam, qua quisquam vinculo majori ligatur, ut juramento: unde simul etiam dicit votum simplex non habere plenam obligandi vim, sed votum solemne: cum tamen constet votum simplex obligare sub mort. Hanc tamen sent. tuetur *Cajet. 2.2. q.211. a.1. dub.4. & in sum. verb. Perfidia, ubi & Armil. n. unico, Soto 4. d.20. q.2. art.2. paulo ante §. At vero, quamvis: Fr. Garzia de contract. p.1. c.3. Petr. de Ledes. de matr. q.47. a.5. dub.2. concl.1. f.255. Enriq. lib.11. de matr. c.13. n.2. & l.13. de excomm. cap.17. n.5. & 6.* ubi addit non implentem hanc promissionem, minime teneri restituere, nisi post judicis sententiam. Unde juxta hanc opinionem dicendum est promissionem matrim. quando non est mutua, solum obligare sub ven. Et ita docet *Enriq. eo c.13. n.2. Pet. de Led. proxime cit.*

19 II. Sent. asserit, non omnem promissionem simplicem obligare ex justitia, & sub mortali; sed id ex promittentis intentione pendere: si enim ex sola morali honestate se intendat obligare, ut frequentius contingit, non est culpa lethalis ejus violatio: si vero ex justitia, est mort. obligans ad rei promissæ, damnorumque restitutionem. Prob. quia gratuita promissio ex sola promittentis liberalitate proficiscitur, & est lex privata, quam sibimet imponit, ergo in ipsius potestate est, illa solum se obligare ex morali honestate, vel ex justitia. Sic *P. Mol. t.2. de just. tr.2. disp.262. ad fin.* & tunc ait censeri se velle ex justitia astringere, quando publico instrumento, aut chirographo a se subscripto se obligavit: aut quando ita se intenderet constituere homini debitorem, sicut dum aliquid vovet, se astringit Deo. Quando vero non tantum onus intendit sibi imponere, solum existimandum esse intendisse se obligare ex honestate morali.

20 III. Sent. verior, ait promissionem simplicem acceptatam ab altero, ex genere suo obligare ex justitia, & sub mort. nisi rei promissæ parvitas excuset. Ad cujus probationem præmitto, promissionem nondum acceptatam minime esse pactum, eo quod non est duorum conventio, sed solum offerentis promissio, acceptatam vero esse vere pactum, ut constat ex pacti definitione tradita *in l.1. in prin. ff. de pact. & in l.3. ff. de pollic. Pactum est duorum consensus, atque conventio.* Sed quando promissio est acceptata concurrit duorum in idem placitum, atque consensus, ergo vere, & proprie habet rationem pacti, & ita docet *Bart. in l. Juris gentium §. Igitur n.1. ff. de pact. Abb. c.1. de pact. n.4. Ang. ver. Pactum n.3. Silv. ibi. q.2. Tab. q.1. n.2. Arm. n.1. Ant. Gom. tom.2. var. cap.11. n.3. P. Mol. tom.2. de just. tract. 2. disp.25. §. Pactum seu pactio.* Hoc supposito probatur hæc sentent. excommunicatio ferri non potest nisi pro mor. *c. Nemo Episcoporum, 11. qu.3.* sed pactum non servans potest excommunicari, ut constat ex *c. 1. de pact. aut inita pacta suam obtineant firmitatem, aut conventus si se non cohibuerit, Ecclesiasticam sentiat disciplinam.* Ergo peccat lethaliter. 2. Prob. ex communi hominum consensu: omnes enim odio habent illos, qui fidem præstitam minime servant, perfidosque vocant, & reputant quasi infames: unde *D. Aug. Epist. 51. ad Bonifac.* & habetur *c. Noli, 23. q.1.* ait fidem præstitam etiam hostibus servandam esse, ergo signum est ejus fractionem esse mortalem. 3. Prob. ex c. *Qualis, de pactis, ibi, studiose agendum est, ut ea, quæ promittuntur, opere compleantur*, ubi *Panor. n. unico* ponderat dictionem, Promittuntur, ut loquatur de simplici promissione, 4. ex D. Chrysost. & habetur *c. Juramenti, 22. q.5.* ubi docet inter simplicem loquelam, & juramentum Deum non constituere differentiam: quem textum explicans *Abb. dict. c. Qualiter, fin.* ait quoad obligandum, licet gravius peccet juramenti transgressor, ergo obligat ad mort. 5. Violare obligationem rei gravis, est mort. sed non solvere promissum in re gravi est hujusmodi, cum ex qualibet promissione secundum omnes oriatur obligatio, ergo. 6. Eadem ratio justitiæ proportionaliter sumpta obligat ad solvendum promissa homini, & Deo; non enim tenetur homo solvere promissa Deo, quia Deus est, sed quia libere se ad illa adstrinxit: sed hæc obligatio est gravis, & sub mort. respectu Dei, ergo etiam respectu hominis, licet non tam gravis. Et confirm. quia si, ut volunt adversarii, in violanda homini fide sola est mendacii culpa, & ob id ven. similiter esset venialis fractio voti: quia mentiri Deo non est culpa lethalis, ut dum quis ficte oretenus aliquid vovet, mentitur quidem Deo, & solum est ven. ergo, vel utraque fractio, vel neutra est mort. 7. Quia servare fidem non solum pertinet ad veracitatem, sed etiam ad justitiam: promittere enim non est utcumque verum dicere, sed astringendo fidem alteri: quare ut ait *Cic. l.1. offic.* hæc fides est justitiæ fundamentum. Et confir. quia promissio, quæ fit coram Notario & testibus, obligat ex justitia, & ad mort. sed assistentia horum non addit novam obligationem, sed probat jam contractam: ergo. Tandem prob. quandocumque in foro externo jure quis compellitur adimplere promissum, tenetur ex lege justitiæ sub mort. implere in foro interno, ut fatetur ipse *Cajet. author contr. sent. in sum. v. Perfidia*: & constat, quia idem in utroque foro servandum est, ubi forus externus non innititur falsæ præsumptioni, nec in pœnam, quæ judicis sententia desiderat, & damnat, ut optime advertunt *Soto l.4. de just. qu.5. ar.3. vers.4. arguitur, Covar. c. Cum esses, nu.7. de test. Ledesm. 2. 4. q.18. art.1. dub.12. f.227. col.2. initio.* Sed promittens cogitur in foro externo stare promissis, *l.2. t.16. l.5. recop. Castell.* nec lex hæc penalis est, aut falsæ præsumptioni innitens, ut constat: ergo. Et confir. quia judicis sententia eo tendit, ut unicuique jus suum reddat, æqualitatemque constituat; hoc enim est medium, & finis justitiæ, ergo si taliter promittens non erat alias ex justitia obligatus, non poterat per judicem ad id compelli. Et ideo hanc sententiam tenent ex jurisperitis *Ant. cap.1. de pact. n.2. Panor. cap. Qualiter, in fin. eod. t. Alex. de Nevo c. Debitores de jurejur. n.9. Fortun. c.1. de pact. n.30. Ang. verb. Pactum, n.4. & ibi Silv. q.4. & verb. Lex. q.10. dict.12. Nav. sum. cap.18. Hisp. n.3. & 9. Latine n.6. Covar. de pact. 2. p. §.4. n.13. vers. Quidam autem: Jo. Molina de differentiis inter forum conscientiæ, & contentiosum, differ. 17. Mendoza de pact. l.1. c.4. n.2. & seqq.* & concludit *n. ult.* teneri restituere non implentem promissum, eumque, cui promissio facta est, posse occulta compensatione uti. Et ex Theologis eam videtur tenere *Cajet. 2.2. q.88. art.1. in princ.* ubi ait promissionem simplicem de re levi non obligare ad mortale, secus de re notabili: idem tenet *Richard. 4. d.38. ar.3. qu.3. Dionys. ead. d.38. q.2. §. Quæritur item, Abul. c.30. n.50. ad 52. Guiller.* quem refert, & sequitur. *D. Ant. 2. p tit.10. c.1. §.4. Tabiena ver. Pactum, q.2. n.3 Soto l.7. de just. q.2. ar.1. ad 1. vers. At vero in contrarium: Medina l.5. de sacr. hominum contin-*